

Onsdagen den 23 april em.

Kl. 19.30

Mineralpolitik

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

11 § Fortsattes behandlingen av näringsutskottets betänkanden 1985/86:15 och 19 (forts. från prot. 124).

Mineralpolitik (forts. NU 19)

Anf. 71 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Den svenska mineralpolitiken är inte utformad efter någon långsiktig, medveten strategi.

Egentligen skall ju mineral- och gruvpolitiken ha en långsiktig uthållighet, och det kräver i sin tur att den är demokratiskt uppbyggd under samhällets ägande och kontroll, vilket är en förutsättning för att näringen skall kunna komma det allmänna till godo. För att utforma en strategi för att möta gruvdöd och arbetslöshet, ökade strikt företagsekonomiska ingrepp och de imperialistiska koncernernas erövring av de svenska mineralerna krävs att prospektering, förädling, forskning och nya gruvprojekt liksom beslut om nedläggning av gruvdrift underställs samhällsekonomiska avgöranden.

I en sådan strategi är försörjningstryggheten och de svenska företagens roll i andra länder av mycket stor betydelse. Svensk mineralpolitik måste utgå från en internationell solidaritet, där vi inte står på de imperialistiska mineral- och energikoncernernas sida mot världens fattiga folk och länder, utan tvärtom skall svensk mineralpolitik spela en progressiv roll i vår värld.

Mineral- och gruvpolitiken kännetecknas för närvarande av mycket stor kortsiktighet. När metallpriserna går ned är inte uthålligheten särskilt stor hos t. ex. Boliden. Samhällen och regioner brandskattas omedelbart på jobb. Det hände t. ex. i Bolidens anläggningar i Garpenberg och Saxberget.

I detta betänkande behandlas en rad vpk-motioner som behandlar mineralpolitiken. Från regeringens sida har under lång tid sagts att man skall satsa på mineralpolitiken, och man har också satsat extra pengar på prospektering. Hälften av den prospektering som sker bekostas av samhället och sker i samhällets regi. En stor del av det som de privata företagen satsar kommer också från samhälleliga medel.

I Bergslagen har nu de här extra pengarna tagit slut. I dagens betänkande 19 säger näringsutskottet att anslagen kan omvandlas, så att de även kan

komma Bergslagen till del – och det är väl bra. Men om prospekteringen – alltså att leta efter mineraler i vårt land för att utvinna dem – skall ge resultat, krävs det två förutsättningar. För det första krävs en nationell plan för hur vi skall hantera det här. För det andra krävs en ägarform som har nationellt oberoende. Då kommer man direkt in på den motion som vi menar är helt avgörande för mineralpolitikens framtid. Frågan är om den skall följa samhällsekonomiska bedömningar – skall det ske en ordentlig samhällsprövning av mineralpolitiken, eller skall den skötas av privata intressen på den kapitalistiska marknadsekonomins villkor? Det är så det sker i dag.

I vår motion tar vi upp de här frågorna och menar att det inte finns någon medveten strategi i dagens gruv- och mineralpolitik.

Ta bara järnmalmerna som exempel! Visserligen finns järnmalmsgruvorna i Norrbotten kvar, men i Bergslagen har man lagt ned oerhört många järnmalmsgruvor, och vi har bara två kvar: Grängesberg och Dannemora.

I den stålindustri som de skall försörja har vi en skrotmetallurgi, där man tar fram järnet som sedan skall bli stål, men den står inför nedläggning därför att landets skrotpris är för högt. Sverige har en stor skrotimport. Vi gör inte järnsvamp och tar vara på vår rena malm som finns i järnmalmsgruvorna. Det är samhällsekonomiskt slöseri att på det sättet underlåta att ta vara på den järnmalm som finns i vårt land och i stället lägga ned metallurgisk verksamhet.

Det var en aspekt på mineralpolitikens samhällsekonomiska konsekvenser.

Den nuvarande regeringspolitiken innebär, som sagt, bara ett första steg när det gäller understöd till prospekteringen. Regeringen har ingen medveten plan för industrins utveckling, utan industrin sköts på den kapitalistiska marknadens villkor. Med anledning av vår motion pekar utskottet på vad som skett i form av forskning, utveckling och utökad prospektering och hänvisar till att lagstiftningen skall ändras och att investerings- och utvecklingsprogram bör tillgodose de krav på en ändrad strategi som vi har ställt. Det är bara det att beskrivningen görs från helt felaktiga utgångspunkter. Se bara på Bolidens agerande i vårt land! Bolidens roll i svensk mineralpolitik är förödande. Boliden är en imperialistisk koncern som snart finns etablerad överallt i världen tillsammans med de andra gruv- och energibolagen.

Det finns mycket av tragik i utvecklingen under årens lopp. Någon gång i mitten på 1970-talet utarbetade Svenska gruvindustriarbetareförbundet ett mycket bra handlingsprogram för gruv- och mineralpolitiken. År 1982 fick förbundet stryka på foten för det socialdemokratiska partiet och anpassa sig till dess politik. Det är den politiken som fullföljs i dag.

Den politiken är också en "kvartalspolitik". Industriminister Thage Peterson, som ansvarar för de här frågorna, var med på Gruvindustriarbetareförbundets 90-årsjubileum den 27–29 augusti i fjol. Då sade han: Nu har det gått uppåt! Nu går det bra för järnmalmsgruvorna, och Boliden öppnar nya gruvor. – I april 1986 sade Boliden: Metallpriserna har sjunkit. Vi skall slå igen gruvor och drastiskt minska antalet anställda.

Det hela resulterar kanske i att hela bygder lämnas utan sysselsättning. Det menar jag är ett uttryck för att regeringen med sin politik inte alls ingriper där den egentligen borde göra det. Den borde se till att vår mineral- och

gruvpolitik får långsiktighet och uthållighet.

När det gäller de mycket viktiga frågorna om ägandet har vi pekat på flera områden där samhället borde kunna gripa in och vidta åtgärder. Samhället måste utnyttja sin rätt i fråga om nya mineralfyndigheter. Privata intressen kan nu inmuta fyndigheterna och se till att de under mycket lång tid framöver har rätten att utvinna mineralerna. Det är just på det sättet Boliden nu utnyttjar sin rätt.

Ett utmärkt exempel på hur drastiskt man går till väga är Bolidens silverfyndighet i Garpenberg, den största i Europa. Boliden ville starta brytning i fyndigheten och sade att det skulle vara fråga om dagbrott, vilket visade sig ge miljöproblem. Till sist fick Boliden regeringens tillstånd att bryta i dagbrott, men bolaget skulle satsa 50 milj. kr. på de gamla avfallsmagasinen och ytterligare några miljoner på den samhällsbyggnad som var nödvändig i Garpenbergs kommun. Då sade man från Bolidens sida att man inte ville bryta. Det var för dyrt att tillgodose regeringens krav på miljöåtgärder. Ändå fick man "bingo" när det gäller miljökraven: fortfarande handlar det om tungmetallutsläpp som går ända ifrån det nedre av Dalarna till Östersjön, och Boliden behöver inte göra någonting åt dem.

Men vad det handlade om var silverpriset – metallpriserna i världen är på väg ner – inte om ansvaret för miljö och människor. Den bygd som bolaget under lång tid hade uppvaktat och utlovat förbättringar och insatser lämnade man åt sitt öde. 150 jobb rörde det sig om. Som en följd av det kommer de befintliga anläggningarna på orten att drabbas. Där blir det kanske 75 färre arbetstillfällen. Uthållighet, långsiktighet och planering för framtiden finns inte i någon särskilt stor utsträckning hos ett företag som Boliden.

Vi har ställt följande fråga: Vore det inte bäst att samhället tog över denna fyndighet, bearbetade den miljömässigt och såg till att det blev arbetstillfällen? På detta svarar utskottet att det inte blir någon skillnad om samhället tar över. Men jag tror att det är exakt vad det handlar om. Samhällets roll är att vara samhällsekonomiskt inriktad i stället för strikt företagsekonomiskt inriktad, att ha en uthållighet.

Som i tidigare debatter har från utskottets företrädare ganska klart uttryckts, att vi tydligen skall ha en marknadsekonomi enligt kapitalistisk modell, där kortsiktigheten får råda. Några ingrepp från det allmänna förespeglar inte regeringen och utskottsmajoriteten.

När det gäller det utländska engagemanget i svensk gruvnäring finns mycket av vikt att säga. Det var en mycket viktig händelse när den borgerliga regeringen baddade för att brittiska BP genom sitt svenska dotterbolag skulle kunna gå in i den svenska mineralnäringen för första gången sedan 1910-talet. Den socialdemokratiska regeringen 1982 såg inte till att detta förändrades. Nu är brittiska BP tillsammans med LKAB i färd med att projektera i Bergslagen och på andra håll, och fler intressenter är på väg in i svensk mineralpolitik.

Detta är allvarligt. Varför sker detta? Varför kommer multinationella bolag – eller transnationella som det egentligen borde heta – in i svensk mineralpolitik?

Det handlar om självförsörjning och nationellt oberoende. Från vpk:s sida säger vi ganska klart att det inte bör finnas utländska gruvföretag i den

svenska gruvnäringen. Det skadar långsiktighet, uthållighet och planering.

Men svenska gruvbolag har under efterkrigstiden varit med att intensivt leta efter malm utomlands, i Canada, USA, Afrika, Sydostasien. Där har de varit väldigt aktiva och i många fall deltagit i samarbetsprojekt med stora transnationella bolag. Till slut blir sammansmältningen mellan den svenska och den internationella gruvindustrin så stor att det blir harmonisering i lagstiftningen mellan länderna. Det går ut över den svenska nationalstatens lagstiftning. Av ömsesidighetsskäl skall nu bolag och utländska banker etablera kontor i Sverige. Detta är oroande. Trenden är att svensk industripolitik även på mineralområdet blir beroende av de imperialistiska koncernernas härjande världen över.

Det gäller inte bara brittiska BP, utan också Norsk Hydro och andra utländska bolag som är intresserade av att vara med och utvinna de mineraler som finns i det svenska berget.

Detta var något av bakgrunden till den oroande trend som finns. Det är skälet till att vi återkommer med kravet på att utländska intressenter inte skall finnas i svensk gruvnäring.

När det gäller inmutningssystemet avstyrker utskottet förändringar. I alla frågor som har med ägande att göra hänvisar man till pågående utredningar. Av vad jag kan utläsa ur utskottets ställningstagande och ur vad man säger från regeringen tycks alla vara ganska nöjda med att det allmännas roll i mineralpolitiken inte på något sätt som helst förändras. Vi ifrån vpk ser detta som mycket oroande. Vi måste se till att vi har våra mineraler under kontroll. Detta har att göra med vår självständighet och vår sårbarhet.

Det är inte heller så att vi behöver utländsk teknik. De svenska malmletningsmetoderna är av hög internationell klass – det är inget tvivel om den saken. Vad det tydligen handlar om är att privata finansiärer från andra länder och transnationella bolag – alltså imperialistiska koncerner – skall ställa kapital till förfogande.

Det måste vara något fel när detta rika land inte kan finansiera en mineralpolitik som går ut på en självförsörjning där vi kan befria oss från det beroende som utländska koncerner innebär.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i detta betänkande. John Andersson och Karl-Erik Persson kommer att närmare beröra motionerna om Västerbotten samt Basttjärnsgruvan och Bergslagen.

Anf. 72 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Gudrun Norberg började med en parentes om statsrådets närvaro i kammaren. Jag har anledning att misstänka att närvaron inte var bättre under de sex år då vi hade 47 olika ministrar i det här landet. Sedan får Gudrun Norberg ge sig till tåls och i afton diskutera mineralpolitik med mig, trots att jag inte är någon minister.

Herr talman! Riksdagen behandlar nu näringsutskottets betänkande 19. Detta betänkande är föranlett dels av regeringens budgetproposition, bil. 14, som gäller anslag till Sveriges geologiska undersökning, bergsstaten, nämnden för statens gruvegendom och delegationen för samordning av havsresursverksamheten, dels av ett stort antal motioner som inlämnats

under den allmänna motionstiden och som berör gruv- och mineralfrågor.

Utskottet tillstyrker till fullo regeringens förslag i budgetpropositionen beträffande de nu nämnda myndigheterna. Ett undantag finns. Det gäller anslaget till nämnden för statens gruvegendom för dess prospekteringsverksamhet, där moderaterna har en reservation, reservation 1.

Moderaterna förordar en minskning av anslaget till nämnden med 15 milj. kr. för nästkommande budgetår, med motiveringen, liksom tidigare, att de enskilda företagen bör ta en större del av ansvaret för prospekteringen. Man förordar även för det efterföljande budgetåret en reducereing till åtaganden om högst 10 milj. kr. för bemyndigandet för regeringen att ikläda staten förpliktelser till nämnden för statens gruvegendom. Utskottsmajoriteten delar inte uppfattningen att de enskilda företagen inte tar sin del av ansvaret för prospekteringsverksamheten, och man har inte heller i dagsläget kunnat konstatera någon nämnvärd nedgång av denna.

Jag har personligen ingen som helst förståelse för den moderata reservationen. Nämnden för statens gruvegendom har i dag ett relativt omfattande projektsamarbete med andra intressenter. Flera större projekt drivs sålunda i nära samarbete med bl. a. Volvo. Samverkan finns även med länsstyrelser i vissa län och andra regionala intressenter. Prospektering är därtill ett långsiktigt utvecklingsarbete, som kräver stora och uthålliga finansiella resurser. Ett tillmötesgående av den moderata reservationen kan resultera i att det samsarbetsprojekt som jag nämnde kan äventyras, och det kan väl inte gagna någon.

I reservation 2 yrkas att förutsättningarna för att starta gruvdrift i liten skala utreds. Detta yrkande har denna kammare tagit ställning till under de tre senaste åren och också avslagit. Anledningen till detta har varit att ett undersökningsarbete pågått sedan flera år tillbaka mellan nämnden för statens gruvegendom och Norrlandsfonden. I likhet med vad som sades för ett år sedan föreligger det inte heller i dag några som helst förutsättningar för att genomföra några konkreta smågruveprojekt, men nya projekt prövas fortlöpande.

I reservation nr 3 föreslås ett återupptagande av gruvbrytningen i Basttjärnsgruvan, för att därigenom skapa arbetstillfällen i Ljusnarsbergs kommun och också minska beroendet av manganmalm från länder som Sydafrika. Enligt vad utskottet har erfarit finns det i dag inga ekonomiska förutsättningar att bryta denna manganhaltiga järnmalm. Därtill är förekomsten av manganmalm, med hög manganhalt, god även utanför Sydafrika. För närvarande pågår också en utredning om landets försörjning av denna metall.

I reservation nr 4 berörs volframfyndigheterna i Norr- och Västerbotten. I reservationen sägs att man vid en helhetsbedömning av fyndigheterna i de båda länen kommer att finna att fyndigheterna är brytvärda. Enligt utskottsmajoriteten finns det i dag inga förutsättningar att finna avsättning för volfram på marknaden.

I reservation nr 5 berörs gruvnäringen i Västerbotten och Stekenjokkområdet. Utskottsmajoriteten ställer sig avvisande till reservanternas yrkande om ett speciellt åtgärdsprogram för gruvnäringen i länet och åtgärder för att säkerställa fortsatt gruvdrift i Stekenjokk, tack vare de insatser som gjorts

och görs inom dessa områden. Vi vill peka på det omfattande prospekteringsarbete som pågår inom regionen. Kraftiga insatser har gjorts även på forsknings- och utvecklingsområdet, vilka så småningom kommer gruvnäringen till godo.

Talkbrytning i Lautakoski tas upp i reservation nr 6. Fyndigheten har undersökts av LKAB och SGU, och man har gjort den bedömningen att det inte minst ur naturvårdssynpunkt är svårt att ta till vara denna fyndighet.

Reservation nr 7 handlar om industrimineraler i Laisvall. Jag har full förståelse för den oro man känner i hela Arjeplogs kommun, då den malmbas som man för närvarande bearbetar i Laisvall sviktar. Det som föreslås i reservationen om ett tillvaratagande av industrimineralerna från Laisvallsgruvan är i dag icke lönsamt. Aktiviteter pågår inom forskning och prospektering avseende industrimineral. Mot denna bakgrund finns det inga som helst motiv för riksdagen att begära åtgärder på områden som föreslås i reservationen.

Utskottsmajoriteten avvisar också de förslag som framförs i reservation nr 8 om ytterligare satsningar på högskolan i Luleå med ett mineraltekniskt centrum, med hänvisning till de program som igångsatts av STU, NSG och SGU. Den förstnämnda myndigheten har startat ett särskilt forskningsprogram för industrimineral. NSG bedriver en relativt omfattande prospektering efter industrimineral, både i egen regi och i nära samarbete med andra intressenter. Det bör också i sammanhanget påpekas att verksamheten är i ett uppbyggnadsskede.

När det gäller reservationerna 9, 10, 11 om en plan för gruvnäringen, avskaffandet av inmutningssystemet och statligt ägande och inflytande på gruv- och mineralområdet, avslog riksdagen förra året, och om jag inte är felinformerad även året dessförinnan, yrkanden med i stort sett samma innebörd som i de nu nämnda reservationerna.

Utskottet vill på dessa punkter hänvisa till näringsutskottets betänkanden från tidigare år, där grunddragen redovisas i den nu gällande gruv- och minerallagstiftningen, och även till minerallagskommittén, vars uppgift är att se över nuvarande lagstiftning och lägga fram förslag till nya lagregler på detta område. Det vore olyckligt om riksdagen nu skulle föregripa kommitténs arbete med att anta de förslag som framförs i reservationerna.

I reservation nr 12 yrkas på ett förstatligande av silverfyndigheten i Garpenberg. Reservanten anser att förstatligandet skulle vara ett första steg i riktning mot samhällets övertagande av alla mineralfyndigheter. Detta skulle vara en utväg för att få till stånd en brytning av denna fyndighet. Utskottsmajoriteten delar inte reservantens uppfattning.

I reservation 13 återkommer förslag till åtgärder för att förhindra utländska engagemang i svensk gruvnäring. Sådana förslag har riksdagen vid ett flertal tillfällen tidigare med bred majoritet avslagit. Det finns en lagstiftning i det här landet som ger staten erforderliga möjligheter att förhindra sådana utländska exploatörer som icke är önskvärda. Det avtal som föreligger mellan LKAB och BP Mineral kritiserar i reservationen, och i konsekvens med detta förväntas en uppsägning av avtalet. Till detta vill jag säga att det enligt utskottsmajoritetens uppfattning bör finnas utrymme för både svenska och utländska intressen att ställa kunnande och ny teknologi till förfogande.

I reservation nr 14, som är likartad med reservationer från tidigare år om ersättning till markägare, yrkar de borgerliga ledamöterna av utskottet att regeringen skall ge i uppdrag åt minerallagskommittén att lägga fram förslag i denna fråga.

Utskottet har i betänkandet redogjort för den ordning med jordägaravgäld som tidigare har gällt och även för de motiv som låg till grund för att detta system upphörde. Dessa motiv är fortfarande giltiga, och det föreligger därför enligt utskottsmajoritetens mening inte någon anledning att tillmötesgå den borgerliga reservationen.

Den fråga som berörs i reservation nr 15, att hänsyn till naturvårdens krav skall införas i gruv- och minerallagstiftningen, anser utskottsmajoriteten redan har uppmärksammat genom att minerallagskommittén skall behandla frågan.

Önskemålen i reservation nr 16 om informationsskyldighet för prospekterings- och gruvbolag till kommuner, länsstyrelser och andra instanser är enligt utskottsmajoritetens mening tillgodosedda genom det uppdrag som minerallagskommittén har erhållit.

Herr talman! Med det jag här har sagt yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 73 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Till Bruno Poromaa vill jag bara säga att jag tycker det är litet djärvt av honom att så här rakt upp och ner påstå att det inte går att ha en småskalig gruvdrift. Jag vill upprepa det som jag sade i mitt anförande tidigare, att Norrlandsfonden har utrett dessa frågor och sänt resultatet till länsstyrelserna i både Norrbottens och Västerbottens län samt till STU och AMS. Från samtliga myndigheter har man fått väldigt positiva utlåtanden, där de sagt att detta kan komma att betyda mycket regionalpolitiskt och när det gäller framtagning av nya metoder och tekniker.

Det vore väldigt positivt om vi vågade fortsätta att utreda detta och kanske få i gång en försöksverksamhet. Jag tror att det skulle leda framåt.

Anf. 74 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Bruno Poromaa säger på utskottets vägnar när det gäller förslagen om gruvbrytning att ingenting av dessa fyndigheter är brytvärt. Man måste fråga sig på vilken grund han säger detta. Ja, han säger det på den grunden att den krassa kapitalistiska marknadsekonomin har slagit fast att detta inte är brytvärt. Någon samhällsekonomisk bedömning bakom sina egna och utskottets antaganden kan Bruno Poromaa inte redovisa. Det skulle annars ha varit önskvärt.

Oavsett om vi skall se över vår minerallagstiftning eller ej kan vi bortse från den delen av vpk:s förslag och bara ägna oss åt förslaget om en plan för den svenska gruvnäringens framtid. Då borde även Bruno Poromaa med sin rika erfarenhet från detta område var oroad. Det gäller ju ett område där såväl utländska som enskilda intressen har härjat och där man haft ett statligt företag som inte har varit mycket bättre. Bruno Poromaa borde kunna ställa samma krav som hans eget förbund om en helt annan nationell mineralpolitik.

I dag ser man kortsiktigheten i Bolidens agerande. Så fort metallpriserna sjunker det allra minsta har man ingen uthållighet. Och varför? Ja, för Boliden spelar det ingen roll om man bryter i Sverige eller någon annanstans. Företaget finns överallt, inlemmat med andra företag.

Studerar man den internationella marknaden finner man dessutom att de svenska gruvbolagen, även Boliden, har haft en mycket god lönsamhet jämfört med andra bolag. Trots detta avskedar Boliden folk så fort man ser att metallpriserna sjunker. Här handlar det om bygder, om jobb, om samhällsekonomi. Jag tycker att det borde oroa Bruno Poromaa. Garpenberg är ett utmärkt exempel. Studera det, Bruno Poromaa! Tag också med utskottet, så kanske det blir ett annat resultat ett annat år!

De utländska intressena borde väl vara ett oroande element. För att Boliden skall få härja bland mineralfyndigheterna i andra länder, i fattiga länder, skall utländska truster komma in i Sverige. En sådan politik borde vi betacka oss för – jag med de erfarenheter jag har från stålindustrin i Bergslagen, Bruno Poromaa med de erfarenheter han har från gruvindustrin. Vi vill ha en mineralpolitik där vi på ett helt annat sätt kan ta vara på det som finns i våra berg. Det sätt på vilket utskottet behandlar mineralpolitiken i år är strikt företagsekonomiskt i kapitalistisk mening.

Anf. 75 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Gudrun Norberg om hon känner till någon lämplig fyndighet, som skulle kunna drivas under sådana former som hon pläderar för, och om hon sedan kan finna ett lämpligt företag som tar hand om den. I dagsläget kan man faktiskt inte redovisa vare sig en lämplig fyndighet eller ett företag som är berett att bearbeta fyndigheten.

Mot bakgrund av den erfarenhet jag har av den här industrin vill jag tala om för Lars-Ove Hagberg att malm är ett ekonomiskt begrepp. Alla mineraler som finns i marken kan man inte betrakta som malm. Oaktat vem som har hand om en gruvbrytning är det fråga om ekonomi.

Jag har också varit kritisk mot samarbetsprojektet. Men utan tvivel innebär det större riskspridning. Man utnyttjar också kunskaper och resurser på ett mycket bättre sätt. Och det i sin tur skapar effektivitet med kostnadsbegränsningar som följd, vilket kan medföra att man ökar den ekonomiska livslängden för en fyndighet.

Lars-Ove Hagberg går faktiskt längre i sitt resonemang än mitt eget fackförbund gör. Jag hade möjlighet att delta i det arbete som vårt förbund gjorde när det utarbetade handlingsprogrammet för gruvindustrin. Påståendet att fackförbundet skulle ha fått stryk av regeringen är felaktigt.

Anf. 76 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Med all respekt för Bruno Poromaa:s kunnande vidhåller jag att den här frågan bör utredas. Vi tror nämligen även på andras kunnande. Några av dessa har uttalat sig mycket positivt om småskalig gruvbrytning. Om man inte vågar utreda lär man inte komma framåt i dessa frågor. Att bara kategoriskt avfärda förslaget med att säga att "det går inte" vill vi inte ställa upp på.

Anf. 77 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Naturligtvis kan man diskutera ekonomin i våra metaller och våra mineraler. Men det som är helt avgörande, Bruno Poromaa, är faktiskt vilken ekonomisk syn man har i botten. Man kan ha Bolidens syn, strikt företagsekonomisk i kapitalistisk mening, eller en samhällsekonomisk syn, där man tar hänsyn till nationens självförsörjningsgrad, vad man skall ha i avspärningstider och huruvida man skall vara beroende av truster och annat. Då är det olika ekonomiska begrepp man har att göra med. Jag kan också som en passus säga att det inte är någon större strid i de här avgörande frågorna mellan de borgerliga och socialdemokraterna. Ta t. ex. moderaterna, de har ingen större invändning mot regeringens mineralpolitik. I de avgörande stora frågorna har man inte det. Det är en stor samstämmighet. Det måste ändå, tycker jag, förskräcka dem som har litet kontakt med svensk gruvnäring att utvecklingen har gått åt det här hållet.

Eftersom Bruno Poromaa för sin del tycker att det är alldeles utmärkt med detta samarbete, skulle jag vilja fråga honom: Finns det inga risker med det? Finns det inga risker med att BP Mineral, Norsk Hydro och andra intressen går in och tar över när det gäller sådana elementära saker som finansiering? Om det svenska samhället låter bli att finansiera detta och låter andra finansiera det, har den svenska staten och regeringen då något handlingsutrymme den dagen man sätter press på Sverige? Nej, då är man redan beroende av de imperialistiska koncernerna och trusterna. Det är det som är den verkligt stora risken, Bruno Poromaa.

Jag hävdar fortfarande att vi i vårt land har kunskaper och resurser i fråga om mineralletning som gör oss ledande i världen. Utveckla de kunskaperna! Vi kan klara oss mycket långt med det. Vi behöver inte de utländska intressena på detta område.

Anf. 78 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Snälla Gudrun Norberg, det har utretts och jag vet inte vad som skall utredas ytterligare. Försök att hitta en lämplig fyndighet och försök att hitta ett företag som är berett att börja bearbeta en sådan fyndighet! Då vore den här frågan ur världen.

Lars-Ove Hagberg, en gruva har två olika livslängder. Det är en ekonomisk livslängd och en geologisk livslängd. Erfarenheterna hitintills visar att den ekonomiska livslängden är många gånger kortare än den geologiska.

Jag tror att det trots allt finns en yrkes stolthet hos gruvarbetarkåren. De vill göra rätt för sig och inte arbeta under sådana former som kräver samhällsinsatser av typen dagligt ekonomiskt stöd, vilket troligtvis också kommer att tillta ju närmare man kommer den ekonomiska livslängdens slut.

Om Lars-Ove Hagberg tog del av de direktiv som minerallagskommittén har fått för sitt arbete, skulle Lars-Ove Hagberg i likhet med vårt förbund kunna konstatera att de krav på förändringar av gruvlagstiftningen som ställts från Gruvindustriarbetareförbundet är väl tillgodosedda. Utredningens arbete pågår och när det arbetet är klart får vi se i vilken utsträckning de kraven kommer att tillgodoses.

Anf. 79 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet från näringsutskottet behandlas bl. a. två motioner från vårt parti som berör gruvnäringen i Västerbotten. I betänkandet behandlas även andra motioner från västerbottniska riksdagsmän.

Gruvnäringen är en av länets mest betydelsefulla näringar. I vissa kommuner, som t. ex. Norsjö, Lycksele och Vilhelmina, utgör den ett dominerande inslag i industrisysselsättningen. Läger man därtill vad malmförädlingen i Skellefteområdet betyder ur sysselsättningssynpunkt så framgår det hur viktig denna näringsgren är för länet.

Den självklara slutsatsen av detta blir att det måste vara ett samhällsintresse att möjligheterna till en fortsatt gruvdrift på minst nuvarande nivå kan säkras för framtiden. Den framförhållning som anses vara acceptabel för att långsiktigt kunna ge en trygghet i sysselsättning inom denna näring är ca 15 år. Det går således inte att vänta och hoppas på att i sista stund hitta nya brytvärda fyndigheter när fyndigheter på andra håll är utbrutna.

Vad som framstår som en hotbild inför framtiden är att malmbasen i länet sviktar. Nu är ju malmtillgångarna från företagsekonomisk synpunkt ett rent ekonomiskt begrepp, som tidigare påtalats, som beskriver brytvärd malm med utgångspunkt i kostnads- och prisnivå samt rådande teknik och inte med hänsyn till de mineraltillgångar som är kända. Men om man nu håller sig till dessa kriterier, så är malmbasutvecklingen inom t. ex. Skelleftefältet sådan att den från 1970 års nivå på 40 miljoner ton har sjunkit till ca 20 miljoner ton år 1985. Eftersom det har skett en sänkning av metallpriserna är troligen malmbasen ännu mindre nu.

Vad som förra året var känt är att år 1990 är de två största gruvorna i Bolidenområdet utbrutna. Det innebär att två tredjedelar av produktionen i området faller bort. I Kristinebergsområdet är Näslidengruvan utbruten 1989. Vidare kommer malmproduktionen i Rävliidengruvan att minska 1989–1990. I Stekenjokkområdet är gruvan utbruten 1989. Det här innebär att ca 800 arbetstillfällen kommer att försvinna, och därtill får det anses som troligt att framtida rationaliseringar inom Skelleftefältet i hög grad kommer att inrikta sig på att sänka personalkostnaderna. Sådana åtgärder är för övrigt redan aktualiserade. Detta innebär självfallet också en minskning av arbetstillfällena.

Sammanfattningsvis innebär nuläget för gruvnäringen i länet att olika åtgärder omgående måste vidtas för att klara sysselsättningen inom näringen. Inte minst är det nödvändigt att redan nu skapa en realistisk bild av vad som kan göras, detta för att kunna undvika de panikartade åtgärder och misstag som ofta präglat handlandet i regioner och näringar med likartade problem.

Vad bör då göras? Ja, enligt min mening behövs ett brett upplagt handlingsprogram för gruvnäringen i länet, där samhället tar det yttersta ansvaret. Det naturliga vore att berörda statliga myndigheter i samarbete med företaget och de fackliga organisationerna undersökte vilka framgångsvägar som är möjliga och med detta som grund drog upp riktlinjer för ett åtgärdsprogram.

Det har redan från gruvfackens organisationer i länet gjorts en rad olika undersökningar om tänkbara åtgärder för att säkerställa en fortsatt gruvdrift

i länet och en utveckling av densamma. En rad av de förslag som de fackliga organisationerna har framlagt finns beskrivna i motion N224. Ett av de förslag som framförts gäller gruvbrytning i mindre skala. Jag vill nämna detta, eftersom det finns en reservation i betänkandet i vilken man förespråkar en utredning om sådan verksamhet.

Jag vill tillägga, vilket redan har påpekats i debatten, att den här frågan är tillräckligt utredd. Man behöver inte heller söka efter projekt. Det finns en rad smågruvor, där verksamheten är utredd och där man kan påbörja en brytning. Enligt min och många andras mening har man alltså utrett tillräckligt på detta område. Vad det nu handlar om är att man skall påbörja verksamheten.

Situationen för Stekenjokkgruvan i Västerbottens inland måste betecknas som akut, oavsett att hotet om en omedelbar nedläggning nu synes vara undanröjt. Mot bakgrund av den framförhållning som behövs inom den här verksamheten står inte lång tid till buds, eftersom nuvarande malmtillgång är utbruten 1989.

De regionalpolitiska skälen väjde tungt när denna gruva öppnades för brytning, och dessa skäl kan inte väga mindre nu – tvärtom. På grund av sin dominerande ställning i Vilhelmina kommuns näringsliv – många mindre företag är starkt beroende av gruvans fortlevnad – måste kraftfulla åtgärder vidtas för att om möjligt säkerställa en fortsatt gruvdrift i området.

Vid behandlingen i utskottet av de motioner som berör gruvnäringen i Västerbotten har tydligen lugnet och tillfredsställelsen över vad som har gjorts och vad som pågår på området ledsagat utskottsmajoriteten. Jag vill på inget sätt förringa de redan vidtagna åtgärderna eller de resurser som har ställts till förfogande – Bruno Poromaa nämnde dessa insatser tidigare – men de räcker inte.

Jag hade förmånen att vara med på en konferens som de fackliga organisationerna inom gruvnäringen i länet hade vid årsskiftet. Det var med mycket stor oro man såg framtiden an, och den oron delades av länsmyndigheterna, av representanterna för kommunerna och av alla som deltog i denna konferens. Även socialdemokratiska riksdagsledamöter från Västerbotten deltog. De har för övrigt väckt en motion som behandlas i detta betänkande, i vilken de till en del framför samma synpunkter som jag framfört i min motion. Men även den motionen ställer sig utskottet helt kallsinnigt till.

Visst kommer ytterligare åtgärder att kosta stora pengar – det är jag medveten om. Men frågan är vad det kommer att kosta den dag när mycket stora personalminskningar är ett faktum. Frågan är om det är någon som allvarligt funderat över vad en sådan situation kommer att innebära för länet. Det kommer att handla om många Uddevallavarv eller Kockumsvarv. Då torde väl inte möjligheten att förlägga ett antal större bilfabriker till länet som ersättning för förlorade sysselsättningstillfällen föreligga.

Herr talman! Om en realistisk bedömning av situationen för gruvnäringen i Västerbotten görs, innebär det att man måste kräva att ytterligare resurser satsas och ett brett åtgärdsprogram igångsätts. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationerna 4 och 5.

Anf. 80 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänkte ta upp frågan om Basttjärnsgruvan. På stålhandelsmarknaden finns det nu en stark trend att köpa så billiga råvaror som möjligt. Om några år kommer detta att slå tillbaka, och krav på ren råvara kommer att resas. I skrotet finns det ofta stora mängder av spårämnen, och det är endast handelsstålsverken som utan vidare kan använda detta skrot. Dessa spårämnen anrikas fortlöpande i skrotet, som kvalitetsmässigt blir sämre och sämre.

För specialstålstillverkning behövs många fina kvaliteter, och i Mellansverige finns det många gruvor som har rena malmer, väl lämpade för framställning av kvalitetsstål. De stora industriländerna har tagit betydligt mer hänsyn till försörjningsaspekten än Sverige, som har intagit en passiv hållning. I länder med en situation som liknar Sveriges – t. ex. Canada och Finland – har man starkare betonat vikten av ökad förädling och intensivt utnyttjande av egna mineraltillgångar. Detta talar för att man skulle öppna Basttjärnsgruvan.

Från vpk:s sida har vi också föreslagit placering av ett järnsvampverk i Bergslagen. I den bilden passar Basttjärnsgruvan in med dess höga halt av järnmalm.

Ett bifall till motionen om ett öppnande av Basttjärnsgruvan skulle skapa många arbetstillfällen för en hårt drabbad kommun som Ljusnarsberg. Det skulle ha stor betydelse för kommunens fortsatta möjlighet att utvecklas som självständig kommun. Vid nedläggningen av Basttjärnsgruvan var ca 70 personer anställda, och man hade en brytningskapacitet på 200 000 ton malm per år. Då beräknades att malmen skulle räcka mellan 20 och 30 år, men man var inte färdig med malmprospekteringen, och därför kan man i dag inte säga hur mycket malm eller vilka mineral som finns kvar.

Ett öppnande av Basttjärnsgruvan skulle vara en bra åtgärd för att komma till rätta med arbetslösheten i Ljusnarsbergs kommun. Gör man ingenting kommer arbetslösheten att ligga mellan 15 och 20 %, eller högre som läget nu ser ut i Ljusnarsbergs kommun. Och vill man föra en politik, som gör Sverige oberoende av import av malmer och mineral, måste det komma till ett program för den svenska gruvnäringen och en utveckling av ny teknik.

Herr talman! Jag vill läsa upp utskottsmajoritetens motivering för avstyrkandet av motionen N258. Längst upp på s. 12 står följande: "Enligt vad utskottet har erfarit innehåller den nämnda gruvan järnmalm med så lågt manganinnehåll att en brytning med avseende på mangan inte är ekonomiskt lönsam. Brytning av manganhaltig järnmalm sker för övrigt i den närbelägna Stolbergsgruvan samt i Dannemora."

Herr talman! Jag vill upplysa kammarans ledamöter om att verksamheten vid Stolbergsgruvan upphörde i april 1982. Gruvdriften upphörde alltså för fyra år sedan. Det är skrämmande att utskottsmajoriteten inte vet detta utan skriver i betänkandet att drift förekommer. Eller är det på det viset att man inte bryr sig om den svenska gruvnäringen? I så fall vore det ärligare att säga det rent ut. När det gäller Basttjärnsgruvan förhöll det sig så, att man lade ned gruvdriften med motiveringen att manganhalten var för hög. Men att åter öppna gruvan går inte, därför att manganhalten är för låg.

Herr talman! Med tanke på den information jag har framfört och den som

utskottsmajoriteten har lämnat är det närmast på sin plats att travestera C.-H. Hermansson: Någon jäkla ordning måste det väl vara även i näringsutskottet! Det skulle vara intressant att få en förklaring från Bruno Poromaa när det gäller Stolberg, eftersom det är han som skall företräda utskottet.

Därmed vill jag yrka bifall till reservation nr. 3.

Anf. 81 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! När man lyssnar till Karl-Erik Persson, får man nästan uppfattningen att det var av ren illvilja som Basttjärnsgruvan stängdes. Så är ingalunda fallet. Som jag sade tidigare, har en gruva två olika livslängder, den ekonomiska livslängden och den geologiska livslängden. Basttjärnsgruvan har passerat den ekonomiska livslängden, och det är mot bakgrund av det som den gruvan, liksom så många andra gruvor, har gått sitt öde till mötes.

Jag tror inte heller att man skulle kunna komma i gång med driften i Basttjärnsgruvan förrän möjligtvis om ett par år. Gruvan är för närvarande vattenfylld, och det tar lång tid att tömma en gruva och lång tid innan man är klar med åtgärder som säkerställer arbetarskyddet.

Anf. 82 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är intressant att få diskutera gruvpolitik med Bruno Poromaa, eftersom också jag kommer från gruvindustrin – från begynnelsen så att säga.

Fortfarande är ni skrämmande ointresserade av att ta reda på fakta. Det mest skrämmande är att näringsutskottets ordförande tillsammans med Bruno Poromaa besökte Grängesberg och gruvnäringen där omkring för inte alls länge sedan. Hade ni då varit intresserade av att öppna Basttjärnsgruvan, kunde ni ha tagit reda på att vid nedläggningen var man på väg med en ramp upp. Det rör sig om ca 200 meter till dagen. I dag går det alltså att gå på med en snedbana direkt uppifrån dagen och gå ner i gruvan.

Jag skulle kunna tänka mig att Bruno Poromaa heller inte vet att vårt svenska försvar var där och sköt ner gruvlaven, så att gruvlaven faktiskt inte finns kvar. Därför tror jag att det är orealistiskt att öppna gruvan med en gruvlave. Att däremot gå på från dagen med en ramp och få i gång brytningen tar inte två år. Jag tror inte att det finns något ställe där man kan utöva gruvdrift över huvud taget där man har göra med en ramp ett par år. Det skulle vara klart på några månader att sätta i gång om man bara var intresserad.

Kommentaren i fråga om Stolbergsgruvan uteblev. När man går ut med ett betänkande och skall visa kammarens ledamöter att man har tagit allvarligt på en sak, borde det åtminstone lämnas korrekta uppgifter. Det får inte vara så att det man skriver om en gruva är inaktuellt sedan fyra år tillbaka.

Och nog borde näringsutskottet veta vem som äger gruvan. Det är AB Statsgruvor, så det är ingen privat ägare som har smugit undan och lagt ner den här gruvverksamheten. Det borde åtminstone någon i näringsutskottet ha haft kännedom om, tycker jag.

Anf. 83 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag skall prata om tre avsnitt i det här betänkandet, och jag skall börja med frågan om ett mineraltekniskt utvecklingscentrum.

Det är klart att det pågår forskning kring gruvteknik och mineralteknik i vårt land, men den forskningen skulle behöva utvecklas långt mera. Vi har t. ex. inte någon fullskaleanläggning i Sverige för utvecklande av bioteknik i gruvnäringen. Det är känt att när det gäller sulfidmalmsgruvor har man mycket större möjligheter att ta till vara låghaltiga malmer med hjälp av bioteknik. Vi har ännu inte fått ett bifall till den motionen, trots att vi under flera år har återkommit med detta krav.

När det gäller frågan om volframbrytning i Norrbottens och Västerbottens län har näringsutskottet varken i år eller i fjol tagit upp de mer bärande principerna i vår motion, nämligen samordningsfördelarna och transportfördelarna genom att man kanske bara skulle behöva en enda anrikningspunkt, om man lade ett samhällligt, samlat perspektiv på volframbrytningen.

John Andersson har tidigare i debatten varit inne på det svåra läge som råder för malmbasen i Västerbottens län. Bolidenbolaget driver ju också Laisvallsgruvan, och sammantaget är det gruvanläggningarna dels i Norrbotten, dels i Västerbotten som bildar grunden för Rönnskärsverken i Skellefteå. Om man utifrån det perspektivet anlägger ett samhällsekonomiskt synsätt, ter sig den här passiviteten när det gäller att satsa pengar på industrimineraler, satsa pengar på mera malmletning, satsa pengar på bioteknik i gruvnäringen som väldigt förvånande.

Det behövs alltså en omfattande samhälllig insats för att undvika en ännu större förstöring av kapital i Västerbottens och Norrbottens bergslag. Näringsutskottets syn på utvecklingen i Laisvall är oerhört defensiv och oerhört felaktig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer vid detta betänkande.

Anf. 84 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! När det gäller volfram brytning i Sverige vill jag tala om, att sådan för närvarande försiggår i Yxsjöberg. På grund av de alltmer sjunkande priserna på volfram har ekonomin för verksamheten i Yxsjöberg varit väldigt sviktande och är fortfarande problematisk. Att föreslå att vi under sådana betingelser med samhällliga medel skulle börja driva ytterligare volfram brytning är föga genomtänkt.

Anf. 85 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Både jag och Bruno Poromaa talar om ekonomi. Skillnaden mellan oss är att jag talar om samhällsekonomi och han om gruvföretagens ekonomi. Vårt förslag är inte illa genomtänkt, men det är illa genomtänkt att inte undersöka förslaget innan man avfärdar det.

Anf. 86 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! När man producerar någonting måste man också ha avsättning för sina produkter. I det här fallet finns det inga förutsättningar att finna avsättning, och jag tror inte att någon är betjänt av att producera på hög.

Anf. 87 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Vi har haft lagerproduktion förr i det här landet, och såvitt jag minns medverkade också socialdemokraterna här i riksdagen till att den kom till stånd. Det här, Bruno Poromaa, är inget förslag om lagerproduktion, utan det är ett förslag om en undersökning av en konkret affärsidé. Den undersökningen har inte gjorts, vad än Bruno Poromaa anser om ekonomin.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 15

Mom. 1 (inriktningen av näringspolitiken)

Först biträdades reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. med 102 röster mot 39 för reservation 2 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 154 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 153 röster mot 106 för reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (teknisk forskning och utveckling)

Först biträdades reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. med 107 röster mot 37 för reservation 4 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 152 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. – genom uppresning.

Mom. 3 (utländska investeringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (nationellt industrialiseringsprogram)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för reservation 6 av Jörn Svensson.

Mom. 5 (småföretagspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 146 för reservation 7 av Christer Eirefelt m. fl.

Mom. 6 (stödet till små och medelstora företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (retroaktiv lagstiftning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (detaljhandeln)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:125
23 april 1986

Mom. 9 (kravet på personlig borgen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (kommunal näringspolitik)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 108 för reservation 12 av Christer Eirefelt m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (utvecklingsfondernas målgrupp)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 78 för reservation 13 av Christer Eirefelt m. fl.

Mom. 17 (kartläggning av kvinnliga företagare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Christer Eirefelt och Hadar Cars – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (företags ansvar för de anställdas sysselsättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (forskningsprogram för Piteälvdalsområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 19

Mom. 3 (prospektering m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (småskalig gruvbrytning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (Basttjärnsgruvan)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för reservation 3 av Jörn Svensson.

Mom. 9 (volfram i Norrbottens och Västerbottens län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 och 11 (gruvnäringen i Västerbotten och Stokenjokkområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (talkbrytning i Lautakoski)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (industrimineral i Laisvall)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 16 för reservation 7 av Jörn Svensson.

Mom. 14 (mineraltekniskt utvecklingscentrum i Luleå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (plan för gruvnäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för reservation 9 av Jörn Svensson.

Mom. 17 (avskaffande av inmutningssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (statligt ägande och inflytande på gruv- och mineralområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (förstatligande av silverfyndigheten i Garpenberg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (utländska engagemang i svensk gruvnäring)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för reservation 13 av Jörn Svensson.

Mom. 23 (ersättning till markägare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (regler om naturvårdens krav i gruv- och minerallagstiftningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (informationsskyldighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

1985/86:24 om marknadsföring av alkoholdrycker, snabbvinsatser och tobak
samt
1985/86:25 om ersättning för miljöskador (prop. 1985/86:83).

Anf. 88 TREDJE VICE TALMANNEN:

Lagutskottets betänkanden 24 och 25 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså till behandling lagutskottets betänkande 24 om marknadsföring av alkoholdrycker, snabbvinsatser och tobak.

Marknadsföring av alkoholdrycker, snabbvinsatser och tobak

Anf. 89 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! Frågor som rör tobaksreklam har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen, senast i december förra året.

Den gången sade lagutskottet att det inte torde råda några delade meningar om att bruket av tobak medför betydande skadeverkningar och att det därför är angeläget att få till stånd en minskad konsumtion.

Olika informationsinsatser har genom åren också vidtagits för att hos människor öka medvetenheten om de skadeverkningar som rökningen medför och det hot mot folkhälsan som rökningen utgör.

Det är oerhört viktigt med en effektiv information, inte minst inom skolans område. Men skall tobaksbruket ytterligare kunna begränsas, krävs det också att vi får ett förbud mot annonsering av tobaksvaror. Det kravet har Martin Olsson och jag fört fram i motion nr 226 – ett motionskrav som vi också följt upp i en reservation till lagutskottets betänkande nr 24, det betänkande som vi nu behandlar.

Enligt vår uppfattning ter det sig besynnerligt att man å ena sidan skall göra en stor ekonomisk satsning på bl. a. upplysning och information i syfte att begränsa tobakskonsumtionen och å andra sidan tillåter annonsering av tobaksvaror.

En annonsering kan ju inte ha något annat syftemål än att öka försäljningen och därmed också konsumtionen. Ingen kan i alla fall få mig att tro att tobaksbranschen satsar 30 milj. kr. om året på annonser om man inte samtidigt räknar med att öka sin omsättning, få fler att använda sig av tobaksvaror.

Ökar rökningen, ja, då ökar också hotet mot folkhälsan. Vi vet att rökningen är den stora upphovskällan till cancersjukdomar. Vi vet att rökare är sjukligare och belastar vården i större utsträckning än icke-rökare. Man räknar med ungefär en halv miljon vård dagar på grund av tobaksinitierade sjukdomar bara i vårt land och att mer än 6 000 människor dör här årligen på grund av rökningen. Med dessa siffror för ögonen ter det sig än mer angeläget att verka för att tobakskonsumtionen bringas ned. Ett led i denna strävan måste vara att givetvis fortsätta informations- och upplysningsinsatserna men också att införa ett förbud mot annonsering av tobak.

Ett tjugotal länder, däribland Norge, Finland och Island, har helt och hållet förbjudit sådan annonsering, och det har visat sig ha effekt när det gäller att få ner tobakskonsumtionen. Vi borde i Sverige följa dessa länders exempel.

Svenska folkets uppfattning om tobaksreklamen är klart negativ. Det visar den undersökning som Stiftelsen för opinionsanalyser gjort. På frågan "Instämmer ni eller instämmer ni inte i att man bör förbjuda tobaksreklam så, som man förbjuder spritreklamen?" svarade en klar majoritet av sympatisörer hos samtliga riksdagspartier: "Instämmer". När man delade in de svarande i grupper med olika tobaksvanor kom det fram att även en majoritet av dem som uppgav sig använda tobak mer än genomsnittet svarade: "Instämmer".

I socialstyrelsen, som har högsta ansvaret för hälsovårdsfrågor i vårt land, har man klart tagit ställning för annonsförbud. Det har man gjort mot bakgrund av att tobaksbruket medför en rad allvarliga medicinska skadeverkningar. Socialstyrelsens ställningstagande borde väga tungt härvidlag.

I England inledde Brittiska läkarsällskapet 1984 en kampanj för att få stopp på tobaksreklamen i Storbritannien. I en detaljerad broschyr har Läkarsällskapet gett ut en faktasammanställning om cigarettreklamen och dess inverkan på tobaksrökningen. Det har man gjort därför att man från läkarhåll anser det angeläget att minska rökningen och dess medicinska skadeverkningar.

Nu hänvisar utskottsmajoriteten till att konsumentverket har påbörjat en revidering av riktlinjerna i fråga om tobaksreklamen och att detta riktlinje-arbete skall avvaktas.

Vi reserverar oss menar att även om denna översyn skulle leda till en skärpning av tobaksreklamen, så kvarstår ändå annonseringen. Och vi anser att ett annonsförbud är angeläget – med de motiveringar som jag anfört. Vi begär därför att regeringen skall lägga fram ett förslag till bestämmelser om förbud mot annonsering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

När det sedan gäller marknadsföringen av alkoholdrycker är tidningsannonsering förbjuden utom i skrifter som tillhandahålls på försäljnings- och utskänkningsställen. Tyvärr kringgås detta förbud på olika sätt.

Hösten 1985 konstaterade utskottet sålunda att det inte var ovanligt att specialtidningar fanns utlagda på hotellrum eller i andra hotelllokaler, där försäljning av alkoholdrycker inte förekom. Tidningarna fanns också på flygplan i inrikestrafik. Det var heller inte ovanligt att annonserna i tidningarna var så utformade att de kunde antas strida mot kravet på särskild måttfullhet.

Konsumentombudsmannen har nu gjort en granskning av dessa tidningar och deras spridning och i en skrivelse till berörda parter preciserat sin uppfattning om vad som avses med försäljningsställe i alkoholareklamagens mening. Om konsumentombudsmannens uppfattning kommer att accepteras av berörda näringslivsföreträdare vet vi ännu inte – det pågår för närvarande förhandlingar.

Herr talman! I ett särskilt yttrande från centern och folkpartiet har vi sagt att vi, om det skulle visa sig att det inte är möjligt för konsumentombudsman-

nen att med stöd av alkoholreklamlagen ingripa mot de här aktuella marknadsföringsåtgärderna beträffande specialtidningar, förutsätter att konsumentverket uppmärksammar regeringen på förhållandet.

Anf. 90 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Frågorna om förbud mot tobaksreklam och marknadsföring av alkoholdrycker diskuterades här i kammaren så sent som i december förra året. De har dessutom diskuterats här vid ett flertal tillfällen. Jag kan därför fatta mig kort, då debatten i dag i stort sett blir en upprepning av den som vi hade på Luciadagen 1985.

De som kräver förbud mot tobaksreklam är givetvis ute i den i och för sig vällovliga avsikten att minska rökningen och därmed förbättra folkhälsan. Detta framgår också av den vid betänkandet fogade reservationen.

Lagutskottets majoritet, som ånyo avstyrker förslaget om annonsförbud, har vågar jag påstå samma ambitioner i detta avseende som reservanterna. Men – och det är ett viktigt men – sedan några år tillbaka har vi en lagstiftning som har som grundregel att särskild måttfullhet skall iakttas när det gäller marknadsföring av såväl alkohol som tobaksvaror. Reklamen för dessa varor får inte vara påträngande, och den får inte uppmana till bruk av vare sig alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror.

Konsumentverket har också efter överläggningar med berörda branschorganisationer utfärdat riktlinjer för marknadsföringen. För närvarande pågår också, vilket Kersti Johansson var inne på, ett arbete beträffande marknadsföringen av tobaksvaror. Redan förra året kallade konsumentverket, socialstyrelsen och branschorganisationerna till överläggningar, och enligt uppgift skall man vara klar om några månader. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att nu göra något uttalande.

Skulle riktlinjearbetet inte ge något resultat, förutsätter vi att regeringen underrättas därom. Regeringen får då överväga om det finns anledning att föreslå ändringar i lagstiftningen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och således avslag på reservationen.

Centerns och folkpartiets representanter har fogat ett särskilt yttrande vid betänkandet. De instämmer i stort sett med det yttrande som majoriteten har gjort. Den markering de gör i förhållande till majoriteten är så marginell att jag inte har någon anledning att göra några kommentarer.

Anf. 91 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Tillsammans med Börje Stensson har jag i en motion begärt en utvärdering av gällande lagstiftning om förbud mot reklam för alkoholdrycker. I en liknande motion har samma fråga tagits upp av Barbro Nilsson och Georg Andersson.

Reklam som avser alkoholdrycker och tobaksvaror regleras genom lagar som trädde i kraft den 1 juli 1979. Båda lagarna har som grundregel att särskild måttfullhet skall iakttas vid marknadsföringen.

Det har nu snart gått sju år sedan dess, varför man bör ha fått en del erfarenheter av hur lagarna fungerar. De många anmälningarna till marknadsdomstolen och konsumentombudsmannen är ett bevis på lagens vaga utformning.

Vad gäller sprit, vin och starköl är tidningsannonsering förbjuden. Ett undantag finns dock: annonsering får ske i tidningar som tillhandahålls där alkohol säljs och på utskänkningsställen. I detta sammanhang har det dock skett och sker ideliga övertramp.

Flera tidningar med omfattande alkoholreklam delas t. ex. ut gratis på många hotellrum. De här tidningarna finansieras naturligtvis genom alkoholreklamen, där de utländska alkoholintressenterna ofta dominerar. Bakom de här tidningarna står flera av de stora hotellkedjorna.

Vid en debatt här i kammaren nu i vinter påvisades att i ett nummer av vardera av de fem mest förekommande gratistidningarna fanns 4 helsidor med reklam för vin, 13 sidor med reklam för öl och inte mindre än 19 helsidor med propaganda för starksprit.

Att hotellrum är försäljningsställen i lagens mening torde knappast kunna påstås.

I ett svar på en fråga i januari från andre vice talmannen Karl Erik Eriksson erkände också statsrådet Bengt K. Å. Johansson att "de aktuella reglerna inte har följts i den typ av hotelltidningar som riktar sig till hotell som är utskänkningsställen".

Ett annat exempel är SAS, som fyller sin tidning med alkoholannonser genom att åberopa att flygplan är försäljningsställen för alkohol. Men det strider mot bestämmelserna i den mån det sker på flygplan i inrikes trafik, då alkohol ju inte får försäljas.

Häromdagen fick jag själv i brevlådan en tidning utgiven av hotell- och restaurangnäringen, och även den innehöll flera sidor alkoholreklam.

Bara de här exemplen som jag nu nämnt visar att överträdelser regelbundet görs mot lagen, och det bör väl inte accepteras av lagstiftaren.

Vi motionärer önskar också att en mer omfattande utvärdering skulle göras av hela marknadsföringen av alkoholdrycker, då vi ju vet att lagen kringgås på många sätt. Enbart en granskning av facktidningarna ansåg vi därför inte tillräcklig. Som också framgått av vad jag redovisat här, kan man inte heller säga att reklamen är måttfull, vilket ju skall vara en förutsättning. Utskottet säger också att man har förståelse för motionärernas yrkanden.

Men utskottet konstaterar samtidigt att konsumentombudsmannen nu har granskat reklamen i bl. a. de aktualiserade specialtidningarna och att konsumentverket tillskrivit berörda parter. Utskottet vill därför avvakta parternas reaktion på konsumentverkets och konsumentombudsmannens agerande. Kan man inte komma överens skall konsumentombudsmannen föra upp frågan till marknadsdomstolen. Utskottet vill därför avvakta. Jag tycker att det låter litet vagt och litet väl försiktigt. Därför vill jag understryka vad som sägs i det särskilda yttrande som har lämnats av folkpartiets och centerns ledamöter i utskottet. De framhåller att om inte konsumentombudsmannen med stöd av alkoholreklamlagen kan ingripa mot den marknadsföring som påtalats, så bör regeringen uppmärksammas på förhållandet av konsumentverket. Detta är trots allt en viss skärpning.

Herr talman! Då det gäller tobaksreklamen behandlas också en folkpartimotion i detta betänkande i vilken yrkas att reglerna för tobaksreklam bör jämföras med reglerna för alkoholreklam. Det råder tydligen oklarhet om hur lagen beträffande tobaksreklam skall tolkas. Trots att t. ex. utomhusre-

klam är förbjuden på allmän plats förekommer sådan. Trots överträdelse beträffande tobaksreklamen och trots att den ofta är allt annat än måttfull, anser inte utskottet att det är dags att införa reklamförbud liknande det som gäller för alkohol.

Utskottet redogör för sitt ställningstagande från december 1985, då liknande motioner behandlades. Då framhölls att olika informationsåtgärder från myndigheternas sida, framför allt från socialstyrelsen och skolöverstyrelsen, har en positiv inverkan. Jag vill gärna understryka vikten av information, men det är tveksamt om den informationen numera kan få tillräcklig genomslagskraft med hänsyn till de försäljnings- och reklammetoder som t. ex. Svenska Tobaks AB använder sig av.

Oron blir ju ännu större då man konstaterar att Svenska Tobaks AB bara på ett år satsar 30 miljoner på reklam. Det skulle man naturligtvis inte göra, om man inte trodde att man därmed kunde öka sin tobaksförsäljning.

Svenska Tobaks AB har nu också börjat saluföra cigaretter i minipaket som kostar 2 kr. Flera föräldrar har blivit upprörda över detta då de anser att dessa billiga paket riktar sig till barn och ungdomar som aldrig har rökt. Det är alltså ett introduktionspaket.

Tobaksreklamen får ju en speciell belysning just de här dagarna, då cancerkommittén har lyckats få så många människor och företag att stödja insamlingen mot cancer. Vi vet ju alla att rökning är en mycket kraftigt bidragande orsak till cancer. Många internationella organisationer – bl. a. Världshälsoorganisationen (WHO) och Internationella cancerkommittén – anser att alla former av marknadsföring av tobak bör förbjudas.

Trots att utskottet både nu och i höstas säger sig vara positivt till en revidering av riktlinjerna när det gäller tobaksreklamen, skjuter utskottsmajoriteten frågan framför sig och vill avvakta än en gång. Jag anser inte att det är tillräckligt, utan vill yrka bifall till reservationen som även omfattar folkpartimotionen, där det begärs att regeringen skall lägga fram ett förslag till bestämmelser om förbud mot annonsering av tobak.

Anf. 92 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Helt kort: Man kan naturligtvis, Margareta Andrén, ha olika uppfattningar om hur fort man skall gå fram i olika ärenden. Men när det gäller specialtidningar om alkoholreklam osv. vill jag peka på att konsumentombudsmannen – och detta framgår också av betänkandet på s. 10 – håller på att överväga dessa frågor för att eventuellt föra upp dem till marknadsdomstolen. Från utskottets sida tycker vi faktiskt att det är rimligt att vi avvaktar denna prövning innan vi går vidare i ärendet.

Anf. 93 MARGARETA ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Som jag anförde i mitt inlägg tidigare tycker vi att det är onödigt att avvakta ytterligare. Det är ungefär samma redogörelse och inställning denna gång som när frågan diskuterades i december. Tyvärr har det inte hänt något positivt när det gäller tobaksreklamen utan tvärtom är det, som jag sade tidigare, flera överträdelse som sker.

Jag vill vidare bara nämna att socialstyrelsen i en skrivelse till regeringen har ansett att utformningen och omfattningen av tobaksreklamen blivit sådan

att en ändring i lagstiftningen är nödvändig och kräver att förbud införs mot tobaksannonsering. Socialstyrelsen är väl ändå sakkunnig på detta område och vet hur förödande tobaksrökningen är. Det är tusentals människor som avlider varje år på grund av tobaksrökning. Både WHO och Internationella cancerkommittén har samma åsikt när det gäller tobaksreklamen. Det är därför vi inte ideligen kan säga att vi får vänta och se. Vi bör nu säga ifrån att vi från lagstiftarhåll inte accepterar dessa lagöverträdelser längre.

Anf. 94 BARBRO NILSSON (s):

Herr talman! Mina uppgifter och påståenden kommer att vara delvis *desamma som Margareta Andréns* – både hon och jag och andra lever i samma verklighet.

Annonsering och annan reklam som avser alkoholdrycker och som vänder sig till konsumenter regleras sedan den 1 juli 1979 genom lagen 1978:763 med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker.

Den lagen har som grundregel att särskild måttfullhet skall iakttas vid marknadsföringen av alkoholdrycker – dvs. spritdrycker, vin, starköl och öl. Detta kan motiveras med hänvisning till de hälsorisker som är förbundna med bruket av alkohol.

De flesta ansvarsmedvetna medborgare i vårt land känner säkert till att de omkostnader för stat, landsting och kommuner som betingas av just alkoholbruket ligger i storleksordningen 60 miljarder kronor, alltså 6 000 milj. kr. per år. Detta är mätbara kostnader av alkoholseden. Men mänskligt lidande och andra negativa effekter kommer vi aldrig att kunna mäta i siffror.

Trots den återhållande lagstiftning vi har angående alkoholreklam så finns den både här och där.

Med min hushållspost kom för en tid sedan en reklambroschyr från Vinkompaniet. Det är fortfarande tillåtet enligt vår reklamagstiftning att sprida sådana försäljningserbjudanden, såvida mottagaren är äldre än 20 år. Det har jag kollat hos konsumentverket.

Genom broschyren erbjuds man köpa, t. o. m. genom kontosystem tillsammans med FinansSkandic AB. Företaget hänvisar till sin sju år långa branschferienhet och påstår sig vara *bäst i landet på att sälja vinsatser, ölsatser, essenser, tillbehör m. m. på postorder*. Sju års branschvana tyder på att verksamheten satte i gång just när riksdagen fattat sitt beslut om måttfull marknadsföring.

Detta är ett exempel på hur reklamen för alkohol är på väg tillbaka. Vad är annat att säga om alla vinkrönikor som finns i nästan varje dagstidning och veckotidning?

Den motion som Georg Andersson och jag har väckt under allmänna motionstiden har fått ett välformulerat svar från lagutskottet. Utskottet möter inte motioner av detta slag för första gången. Nej, man kan hänvisa till eller upprepa vad man tidigare har sagt.

Men, som vi säger i vår motion angående riksdagens och regeringens målsättning vad avser alkoholkonsumtionen: det gäller att hålla reklamen under stram uppsikt. Vi förväntar oss åtgärder mot de branscher som kringgår bestämmelserna.

I januari detta år hade andre vice talmannen Karl Erik Eriksson en

interpellationsdebatt med vår konsumentminister Bengt K. Å. Johansson främst om hotell- och branschtidningar som så påtagligt marknadsför just alkoholdrycker. Detta har Margareta Andrén tidigare nämnt. Hälften av tidningarnas annonser utgjordes av just sådan reklam. Jag kan tillägga att det på hotellen finns en mängd andra illustrationer på t. ex. glas, tändstickor, marker och askkoppar. Den reklamen har knappast något annat syfte än att locka till att man skall pröva just den vara som reklamslaget står för, nämligen alkohol.

Statsrådet Johansson markerade att konsumentverket och konsumentombudsmannen höll på med en översyn av marknadsföringen av alkoholdrycker. Nu har ärendet utvecklats därhän att konsumentombudsmannen har överläggningar med berörda parter för att få en sanering till stånd.

Skulle det visa sig att det inte är möjligt för konsumentombudsmannen att med stöd av alkoholreklamlagen ingripa mot oacceptabla marknadsföringsknep i fackpress och på annat sätt, förutsätter vi att konsumentverket uppmärksammar regeringen på förhållandet.

Herr talman! Jag har för dagen inte något särskilt yrkande.

Anf. 95 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara understryka en sak. I hela denna diskussion om marknadsföring av tobak och alkohol glömmar man bort alla de insatser som görs exempelvis från sjukvårdshuvudmännens sida för att upplysa inte minst ungdomarna om vådan av att bruka tobak och alkohol. Jag vill understryka detta.

Vi har tidigare diskuterat vinkrönikorna i dagspressen, och utskottet understryker på nytt att om vi skall börja diskutera dessa kommer vi i konflikt med tryckfriheten, och det vill vi från utskottsmajoritetens sida faktiskt inte göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om lagutskottets betänkande 25.)

Anf. 96 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera lagutskottets betänkande 25 om ersättning för miljöskador.

Ersättning för miljöskador

Anf. 97 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Tekniska framsteg utnyttjade för industriell utveckling, utan motstycke i historien, är en bas för dagens välfärdssamhälle. Utvecklad välfärd förutsätter att ny teknik, också i morgon, utnyttjas för fortsatt ekonomisk tillväxt. Men en sådan utveckling innebär också skaderisker.

Vi äger inte vår miljö. Den förvaltar vi för kommande generationer. I regeringsdeklarationen den 13 mars 1986 sades också att värdet av vår livsmiljö är avgörande för vår framtid.

Miljöpolitiken måste i första hand inriktas på att förebygga att miljöskador

uppkommer. Ett sådant förebyggande arbete kan bara komma till stånd under samhällets ledning. Socialdemokratin har viljan och kraften att i samverkan med andra driva ett sådant arbete framgångsrikt.

Hur högt ambitionerna än ställs i det förebyggande arbetet är det dock inte möjligt att helt förhindra skador. Vårt vetande är begränsat. Vi vet t. ex. för litet om verkningarna av åtskilliga kemiska ämnen. Det finns fler exempel.

Vi måste därför realistiskt räkna med att skador på miljön kommer att inträffa trots alla förebyggande åtgärder.

Från humanitär och social synpunkt är det då viktigt att de som drabbas av skador får ekonomisk gottgörelse för sina förluster och lidanden.

Det är i detta perspektiv man skall se regeringens förslag till miljöskadelag.

De skadeståndsregler som nu gäller för miljöfarlig verksamhet är delvis oklara och omtvistade. Reglerna är spridda i olika lagar. I vissa avseenden saknas lagreglering. Genom den nya miljöskadelagen får vi en samlad reglering, och vi får ett enklare och mer överskådligt regelsystem.

En grundläggande strävan i det lagstiftningsärende som riksdagen nu skall behandla har varit att förbättra de skadelidandes möjligheter att få ersättning för miljöskador. Det har skett bl. a. genom en utvidgning av kretsen av ersättningsgilla skador. Inte bara person- och sakskador skall ersättas utan även rena förmögenhetsskador, som inte är enbart bagatellartade.

Till skillnad från gällande ersättningsregler ger den nya lagen rätt till skadestånd även för skador som härrör från tillfälliga miljöstörningar. Ett enstaka gasutsläpp eller en enda sprängning t. ex. kan ju ge upphov till skador som är lika ersättningsvärda som skador vid mer varaktiga störningar.

I de flesta fall som regleras i den nya lagen skall skadeståndsansvaret vara strikt. Det innebär att en skada skall ersättas, även om den inte har orsakats uppsåtligen eller genom vårdslöshet.

Oavsett vad den ansvarige kan anföra för att urskulda sig, kommer kostnaden för skadan att läggas på den miljöfarliga verksamheten.

Inom skadeståndsrätten gäller principen att den skadelidande skall bevisa att det finns ett orsakssamband mellan skadan och en skadegörande handling. Vid miljöstörningar har det många gånger visat sig vara utomordentligt svårt att bevisa ett sådant orsakssamband. För att inte rätten till skadestånd skall bli rent illusorisk lindras därför den skadelidandes bevisbörda. Det slås fast att det vid föroreningssskador och andra immissionsskador skall gälla ett lägre krav än annars på bevisningen om orsakssambandet mellan en skadegörande handling och den aktuella skadan.

Den nya lagen kommer alltså att leda till ökade möjligheter för dem som drabbas av miljöskador att få ersättning.

Jag räknar med att den nya lagen också skall bidra till att minska miljöförstöringen. Det stränga skadeståndsansvaret skall leda till att potentiella skadevällare inrättar sin verksamhet så, att riskerna för miljöstörningar blir så små som möjligt.

Herr talman! Enbart en ny lag löser inte alla problem. Men jag menar att det förslag till ny miljöskadelag som riksdagen nu skall behandla är en viktig del av arbetet på att värna om en god livsmiljö. Lagen skall framför allt vara ett verksamt medel att bota de skador som trots allt kommer att uppstå.

Det svenska lagstiftningsarbetet på det här området har väckt stor

internationell uppmärksamhet. Jag är glad över att ha fått uppdraget att presentera detta arbete vid det möte med de europeiska justitieministrarna som hålls i juni i år i Oslo.

Det är, herr talman, tillfredsställande att lagutskottet kan redovisa en i stort sett enig bedömning av lagförslaget. Det är i en sådan anda som miljöskyddsarbetet bör bedrivas.

Anf. 98 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Miljöfrågor har blivit något av politikens skyltfönsterfrågor, och den ära som i kväll bereds kammaren genom att justitieministern är närvarande är väl ett tecken på behovet av att utnyttja miljöfrågorna för skyltfönsterändamål. Jag tror att man kan konstatera att alla människor i vårt samhälle, inkl. oss politiker, i dag verkligen omfattar miljöfrågorna med stort allvar och att alla har samma strävan, nämligen att medverka till en trygg miljö och att motverka en negativ förändring av vår miljö.

Skyltfönsteregenskapen hos miljöpolitiken kommer strax att leda till att Martin Olsson här i talarstolen skall föra i bevis att centerpartiet är den främsta miljöföreträdaren. Strax därefter kommer Kjell-Arne Welin, under åberopande av att miljöpolitik egentligen är liberal politik, att påvisa att folkpartister är de bästa miljöpolitikerna. Och sedan kommer Berit Löfstedt med samma budskap på sitt partis vägnar. Jag tror att vi kunde avstå från en hel del av den här debatten och i stället ägna oss åt att konstatera, precis som justitieministern sade, att här föreligger enighet i de grundläggande dragen.

Det finns ingen anledning att markera profil, och jag har ställt mig här i talarstolen egentligen bara för att markera just detta men också för att meddela kammaren min bestämda uppfattning att vi moderater möjligen har en egen liten profil i miljöpolitiken, därför att vi alltid har betonat avvägningsmomentet. I miljöpolitiken ställs miljöintresset mot andra viktiga samhälleliga och mänskliga intressen. Det går inte att bara hojta miljöslagord. Det är avvägningsproblematiken som är det svåra.

Det är därför enkelt för oss moderater att ta ståndpunkt till miljöskadelagen. För det första kodifierar den existerande rätt. För det andra utsträcker den skyddet för den enskilde till strikt ansvar för den som bedriver miljöfarlig verksamhet. För det tredje förenklar den sammankopplandet av miljöskadan och verksamheten. Vi medverkar till att lätta bevisbördan. Vi medverkar till att förenkla för den skadelidande att få skadan ersatt.

Jag skall så uppehålla mig vid två frågor som majoriteten, till vilken moderaterna sällar sig, har uppehållit sig vid men där den har avvikit från motionärerna.

Den ena är frågan om ansvarsförsäkring i samband med miljöfarlig verksamhet. Jag tror att all erfarenhet har visat världen att när man introducerar försäkring som ett skydd för enskildas intressen, lossar rättsutvecklingen från förnuftet och övergår till att bli en ekonomisk fråga. Den erfarenhet av ansvarsförsäkringar som har vunnits i Amerika är skrämmande, och det är en lösning som vi inte utan mycket långtgående överväganden skall söka.

Nu sitter en utredning och funderar på den frågan, som är mycket svårare än motionärerna har trott. Jag har mycket lätt för att ställa mig bakom

majoritetens avvisande av motionsyrkandena, dels med hänsyn till pågående utredningar, dels – och framför allt – med hänsyn till att jag inte är övertygad om att försäkringslösningen är den som motionärerna egentligen eftersträvar.

Den andra frågan är preskriptionstidens längd. Jag tror att man skall påminna kammaren om att preskription är tillkommen för att tillförsäkra oss som bor i det här samhället möjlighet att bedöma vår ställning, att skära av ansvar och göra det möjligt att i ekonomiska termer beräkna risktagandet.

När motionärerna nu, i mycket vällovligt syfte, säger att skaderisken är så fördröjd i miljöfrågorna att det är berättigat med en förlängd preskriptionstid, tror jag att motionärerna skall lägga under majoritetens ställningstagande att vi å andra sidan också har ett behov av att inom rimlig tid skära av riskerna för den verksamhet vi bedriver.

Därtill kommer, som utskottet så väl har motiverat, att de nuvarande preskriptionsreglerna vid de allvarliga miljöbrotten leder till mycket lång preskriptionstid. Därför är jag rädd för att motionärerna ägnar sig åt att slå in öppna dörrar.

Jag överlåter nu med varm hand åt mina efterkommande kolleger i lagutskottet dels att motivera reservationer, dels att motivera majoritetens ståndpunktstagande.

Anf. 99 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Miljöfrågorna och möjligheterna att bemästra miljöproblemen är avgörande för vilka förutsättningar mänskligt och annat liv skall ha på jorden i framtiden.

Med hänsyn till vikten av att begränsa och helst lösa miljöproblemen har centern i mer än 20 år aktivt verkat i riksdagen och i övrigt inom det miljöpolitiska området. Det är viktigt att bygga ett samhälle som verkar i balans med naturen nu och i framtiden och att anpassa alla verksamheter efter de begränsningar och de möjligheter som natur och miljö ger. Särskilt viktigt är det att åtgärder mot utsläpp i luft, vatten och jord av ämnen som förorsakar långsiktiga skador prioriteras i miljöarbetet.

Viktiga instrument i miljöarbetet är regler och lagar som gör att enskilda människor och företag klart kan överblicka vilka krav samhället ställer och vilka rättigheter och skyldigheter de själva har. Det är därvid av stor betydelse att reglerna dels leder till att de som framställer miljöfarliga varor eller bedriver miljöfarlig verksamhet inser vikten av att förebygga eller åtminstone begränsa de miljöskador de kan förorsaka, dels ger drabbade människor fullgod ekonomisk ersättning för de miljöskador de råkar ut för. Centern har därför under flera år motionsledes krävt obligatorisk miljöskydds- och kemikalieförsäkring, vilken skulle garantera ersättning för drabbade men också leda till att tillverkare m. fl. skulle få starkare motiv för att bemästra miljöriskerna på grund av höga försäkringspremier för miljöfarliga verksamheter eller tillverkning av miljöfarliga produkter och preparat. Vi har uttryckt det så, att för samhället och rättsstaten är det lika viktigt att kunna ingripa mot miljöbrottslig verksamhet som att kunna garantera skadelidande rimliga möjligheter till ekonomisk ersättning för uppkomna skador.

Det förslag till miljöskadelag som har framlagts och som behandlas i utskottsbetänkandet är enligt ett enigt utskott värdefullt. Genom att förslaget bygger på principen att den som utövar miljöfarlig verksamhet skall bära ett strikt ansvar för uppkomna skador uppnås en påtaglig förbättring av den skadelidandes ställning. Att skadeståndsansvaret skärps kan vidare få till följd att företag och enskilda personer som bedriver miljöfarlig verksamhet i större utsträckning blir benägna att försöka förebygga skador. Vi har i utskottet även funnit att förslaget innebär att det skadeståndsrättsliga regelsystemet vid miljöskador blir enklare och mer överskådligt än för närvarande.

Även om det råder enighet om att mycket i den föreslagna lagstiftningen leder till förbättringar, finns det brister i förslaget och behov av ytterligare åtgärder på området som riksdagen bör uttala sig om, vilket är orsaken till att fyra reservationer har fogats till betänkandet. Samtliga dessa fyra reservationer bygger främst på den kommittémotion som vi inom centern väckte i anledning av propositionen. Glädjande är att vi fått stöd av folkpartiet när det gäller tre av dem och att även moderaterna i utskottet stöder en av reservationerna. Däremot har moderaternas företrädare nu kritiserat de övriga reservationerna. Socialdemokraterna har inte gått med på några ändringar eller krav utöver propositionens förslag.

Herr talman! Jag vill något kommentera våra fyra reservationer. I reservation 1 av centern och folkpartiet tar vi upp frågan om obligatorisk miljöskyddsförsäkring. Liksom i centermotionen framhåller vi där att principen inom miljörätten bör vara att företag som bedriver miljöfarlig verksamhet skall bära samtliga kostnader för verksamheten. Därför bör obligatorisk ansvarsförsäkring krävas vid miljöfarlig verksamhet. Samtidigt skulle ett försäkringsobligatorium medföra att skadelidandes ställning skulle förbättras avsevärt. Man skulle nämligen komma till rätta med de fall där skadevällaren saknar ekonomiska förutsättningar att betala ersättning. En särskilt viktig uppgift fyller en försäkring genom att den skulle kunna garantera ersättning till skadelidande även då den miljöfarliga verksamheten inte längre bedrivs eller företaget i fråga inte finns kvar när skadorna upptäcks.

Enligt vår mening talar alltså mycket starka skäl för att ansvarsförsäkring bör vara obligatorisk vid miljöfarlig verksamhet. De närmare förutsättningarna för försäkringen bör utredas, och vi anser därför att miljöskadefonds-kommittén genom tilläggsdirektiv bör få i uppdrag att överväga utformningen av reglerna för en sådan försäkring.

I reservation 2 tar centern och folkpartiet upp frågan om samordning mellan miljöskyddslagen och den föreslagna miljöskadelagen. Båda lagarna har stor betydelse för den skadeståndsrättsliga regleringen av miljöskador, men tillämpningsområdena överensstämmer inte med varandra. Därför finns det enligt vår mening behov av en samordning mellan regelsystemen. Vi vill att riksdagen skall understryka vikten av att regeringen i samband med överväganden med anledning av miljöskyddsutredningens betänkanden "Förening av mark och grundvatten" och "Bättre miljöskydd II" tar upp frågan om samordning till närmare prövning. Tyvärr stannar utskottsmajoriteten vid uttalandet att det kan "finnas anledning att närmare överväga

behovet av en ökad samordning – – –”. Men majoriteten vägrar att gå med på ett riksdagsuttalande i frågan.

Herr talman! Bakom reservation 3 står alla tre icke-socialistiska partier. I denna reservation tar vi upp frågan om gränsen för rätt till ersättning för förmögenhetsskador. I lagförslagets 1 § andra stycket står:

”Ren förmögenhetsskada som inte har orsakats genom brott ersätts dock endast om skadan är av någon betydelse.” Frågan är vad som skall läggas in i uttrycket ”någon betydelse”. Enligt propositionen skall som vägledning för bedömningen av gränsen för vad som är ”av någon betydelse” vara uttalanden i propositionen med förslaget till plan- och bygglag. Det skulle leda till att 10 %, kanske upp till 20 %, av en fastighets taxeringsvärde skulle utgöra gränsen. För en villa taxerad för exempelvis 300 000 kr. skulle följaktligen en skada på 30 000 kr., kanske upp till 60 000 kr., vara gränsen för skada ”av någon betydelse”.

Vi som står bakom reservation 3 kan inte acceptera en så hög gräns utan förordar i stället i vår motivskrivning i reservationen att ”en gräns dras vid högst 5 % av taxeringsvärdet före skadan”. Härigenom uppnås en värdegräns som i huvudsak överensstämmer med den värderingsprincip som har kommit till uttryck i ett avgörande av högsta domstolen 1977.

Det förvånar mig verkligen att socialdemokraterna inte ställt upp på den av oss förordade gränsen utan håller fast vid den mycket höga gräns som blir följd av propositionens motivskrivning till denna paragraf.

Herr talman! Reservation 4 av oss centerpartister gäller preskriptionstiderna i den föreslagna lagen. I propositionen föreslås ingen förlängning utan regeringen har stannat för tio års preskriptionstid, trots att miljöskadestyrningen i sitt betänkande, vilket ligger till grund för propositionen, föreslog 25 år. Det kan ju som bekant dröja mer än tio år innan skador upptäcks. Åtskilliga remissinstanser har uttalat sig för en förlängning av preskriptionstiden. Jag vill nämna några av dessa.

Svea hovrätt tycker att preskriptionstiden efter mönster av atomansvarighetslagen borde sättas till 20 år. Stockholms tingsrätt framhåller att de nuvarande preskriptionsreglerna kan leda till obilliga resultat och säger att en förlängning av preskriptionstiden därför är påkallad. Andra remissinstanser som finns bland dem som är positiva till längre preskriptionstider är exempelvis fiskeristyrelsen. Enligt den bör den förlängda preskriptionstiden också gälla skada på enskilt och allmänt fiskeintresse. Majoriteten i länsstyrelsen i Malmöhus län – och den länsstyrelsen har speciella erfarenheter av miljöskador – säger:

”Välbetänt är också förlängningen av preskriptionstiden från 10 till 25 år. Detta är värdefullt, eftersom vissa sjukdomar som orsakas av miljöfaktorer, t. ex. cancer, framträder först efter lång tid.”

Landsorganisationen ”vill kraftigt understryka behovet av en utsträckt preskriptionstid för fördröjda skadeföljder på grund av arbetsmiljöpåverkan”. Även Miljöcentrum stöder kravet på längre preskriptionstid.

Detta var alltså några citat från propositionens redovisning av remissinstansernas synpunkter när det gäller preskriptionstiden.

I motionerna som väckts i anledning av propositionen framförs olika förslag, syftande till längre preskriptionstid än den som regeringen har

föreslagit. Alf Svensson föreslår i sin motion 20 år och Sven Munke 25 år, medan vi i centermotionen vill att preskriptionstiden skall löpa från den tidpunkt då skadan eller störningen uppstod, vilket är samma princip som gäller vid miljöbrott. Det är för övrigt en regel som infördes under den tid då centern medverkade i regeringen.

Från centerns sida anser vi den föreslagna preskriptionstiden tio år vara för kort. Vi förordar därför i reservationen att riksdagen uttalar att regeringen skall låta frågan om längre preskriptionstid bli föremål för ytterligare utredning och att den lämpligen övervägs i samband med utredningsarbetet beträffande inrättandet av en miljöskadefond. Det sistnämnda, alltså en miljöskadefond, är ett gammalt centerkrav.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga fyra reservationer som fogats till utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 100 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Justitieministern talar om att miljöarbetet och miljöåtgärderna bör vara förebyggande. Det är en uppfattning som jag tror att socialdemokraterna delar med samtliga andra partier. Men trots att åtgärderna i första hand bör vara förebyggande kan man inte komma ifrån att det behövs en kompletterande lagstiftning. I det sammanhanget är det viktigt att de som drabbas av skadeverkningar i miljöarbetet skall garanteras ersättningar för detta.

Därför förvånar det mig litet att socialdemokraterna inte är villiga att se till att det skapas en ansvarsförsäkring, som naturligtvis bör vara obligatorisk i all miljöfarlig verksamhet. Jag tror dock att inte ens en sådan försäkring är tillräcklig utan att man dessutom bör bygga upp en fond med medel från dem som bedriver denna miljöfarliga verksamhet. Det skulle vara mycket tillfredsställande från rättssynpunkt om socialdemokraterna delade denna uppfattning.

När det gäller den andra reservationen vill jag framhålla att det skulle vara olyckligt om olika miljölagstiftningar inte kunde fungera tillsammans utan vid tillämpningen kolliderade eller anvisade olika vägar. Därför tror jag att man måste utreda förutsättningarna för en samordning av dessa lagstiftningar.

Vi har samma uppfattning som Martin Olsson här har redovisat när det gäller ersättning vid förmögenhetsskador. Enligt utskottsmajoriteten skall denna ersättning bygga på PBL. Vi anser i folkpartiet att det då blir alldeles för höga summor innan ersättning utgår, och vi tycker också att man bör precisera reglerna på ett bättre sätt. Vid förmögenhetsskador bör man enligt vår uppfattning tillämpa en nivå som inte överstiger 5 %.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till det tre första reservationerna i lagutskottets betänkande 25.

Anf. 101 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Vad vi nu har att ta ställning till är alltså en ny lag om rätt till ersättning för miljöskador – detta har ju redan framgått av de inlägg som hittills gjorts. *Det ena* som är viktigt med den här nya lagen är att den skall medföra bättre möjligheter för skadelidande att få ersättning för olika typer av miljöskador. *Det andra* är att skadeståndsrätten på miljöområdet samlas ihop från flera andra lagar och stöps ihop till en, samtidigt som regelsystemet blir klarare. En förenkling och förbättring talar vi således om.

Det mest grundläggande är naturligtvis, precis som justitieministern betonat, att alla gemensamt på olika sätt tar ett ansvar för att miljöskador inte uppstår. För att uppnå det syftet har vi i vårt land slagit in på en väg vad gäller lagstiftningen som innebär att miljöfarlig verksamhet skall prövas innan den får starta och sedan övervakas när den fått tillstånd att sätta i gång. Instrumenten för detta är, som alla vet, främst miljöskyddslagen och t. ex. de beslut som här fattats om en bättre kemikaliekontroll. De som är ansvariga för att följa upp miljöskyddslagen är bl. a. lokala hälso- och miljöskyddsnämnder i kommunerna, länsstyrelserna och koncessionsnämnden för miljöskydd.

Det är självklart att det är viktigast att förebygga miljöskador, att försöka se till att de aldrig uppstår. Nu händer det tyvärr ändå, trots att de instanser jag nämnt sköter sina åligganden noggrant och ansvarsfullt, att miljöskador faktiskt uppstår på både människor och egendom. Det händer också att miljöpåverkan ger upphov till rent ekonomiska förluster.

Ibland kan detta ske genom vårdslöshet eller för att någon helt simpelt struntat i att vidta tillräckliga försiktighetsåtgärder. Andra gånger uppstår kanske skador alldeles ofrivilligt från skadevällarens sida. Nya kunskaper ger oss också insikter om samband mellan förändringar på människor och miljö som man inte visste om eller inte kunde förutse när en verksamhet satte i gång. Larmrapporter om diverse ämnens skadliga inverkan ser vi ofta i tidningarna, sådant vi inte hade en aning om tidigare. Vi behöver bara påminna oss dioxindebatten t. ex.

För en skadelidande däremot spelar det egentligen ingen större roll om skadan uppstått på grund av oaktsamhet eller alldeles ofrivilligt. Får man grundvattnet i brunnen fördärvat eller tomatodlingen förstörd så får man.

Tanken bakom den här lagen är just därför att man skall ha möjlighet till ersättning för miljöskador oavsett om skadevällaren genom uppsåt eller slarv eller kanske bara genom ren olyckshändelse skapat problem för t. ex. sin granne. Den som råkat ut för en skada skall framöver inte heller behöva bevisa med samma tyngd som tidigare att det finns ett samband mellan skadan och verksamheten på en viss fastighet. Däremot måste det naturligtvis vara troligt eller, som det uttrycks i lagen, "föreliggande övervägande sannolikhet".

Om dessa grundläggande principer har vi varit ganska eniga i utskottsbehandlingen, såvitt man kan bedöma av diskussionen och reservationerna. Det vi varit oeniga om har varit av mera teknisk karaktär. Egentligen tycker jag att mina meddebattörer skulle kunna erkänna att det är en ganska bra lag.

Herr talman! Med det här vill jag övergå till att kommentera de fyra reservationer som är fogade till detta betänkande och som bygger på

motioner av moderater och centerpartister. En del motioner är avlämnade med anledning av den aktuella propositionen, andra kommer från allmänna motionstiden.

Den första reservationen kräver en obligatorisk miljöskadeförsäkring. Centern och folkpartiet står bakom den och den grundar sig på motioner från centern och moderaterna. Reservationen går ut på att den sittande utredningen om inrättande av en miljöskadefond skall få tilläggsdirektiv så att den också kan arbeta med frågan om en obligatorisk miljöskadeförsäkring.

Tanken på en miljöskadeförsäkring är naturligtvis i grunden ingen tokig tanke. Det tycker inte heller vi från utskottsmajoritetens sida. Det är bara det att den inte skulle ge några påtagliga fördelar framför det system som nu föreslås. Däremot skulle den säkert bli dyrare för företagen. En ansvarsförsäkring skulle inte heller täcka mer än vad det skadeståndrättsliga ansvaret uppnår. Bekymren med att ett företag som vållat en skada kan ha upphört eller sakna betalningsförmåga kan man inte komma åt med en ansvarsförsäkring. Väntade skador skulle inte heller kunna täckas in. Det skulle strida mot gängse försäkringstekniska principer. Detta i sin tur skulle leda till att skadelidande ändå saknade skydd ibland. Det är just därför som regeringen tillsatt miljöskadefondsutredningen. Den arbetar för närvarande och har bl. a. till uppgift att lösa exakt de problem som beskrivs i reservation nr 1. Därför förstår vi inte riktigt nyttan med den reservationen. Men det blir så ibland.

Det finns också några aspekter på detta som jag gärna vill belysa.

I reservation 1 anför man nämligen vidare att fondutredningen även bör pröva frågan om skadevållarens regressrätt. Såvitt vi förstår är det redan i dag fullt möjligt för företag som känner på sig att de bedriver verksamhet som påverkar miljön och därför kan bli utsatta för skadeståndsanspråk att försöka teckna försäkringar. Så sker självfallet också.

Till slut om detta med försäkringar: Det ligger faktiskt inom ramen för fondutredningens direktiv att utreda och föreslå en försäkring av produktförsäkringstyp med mönster från läkemedelsförsäkringen. Ett sådant arbete pågår.

Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

Så till reservation nr 2. I den reservationen anför centern och folkpartiet att de vill ha ett tillkännagivande som går ut på att det skall ske en samordning mellan miljöskyddslagen och miljöskadelagen. Jag vill först påminna om att den lag vi nu har att ta ställning till bl. a. har till syfte att förbättra och renodla skadeståndsrätten inom miljöområdet. Den förebyggande miljöskyddsverksamheten omfattas av miljöskyddslagen. Skadeståndsrätten däremot är till för dem som ändå råkar ut för miljöskador. Som reservanterna vet och som Martin Olsson nämnde i sitt inlägg är det vidare så att två andra arbeten inom miljöskyddsområdet för närvarande övervägs inom jordbruksdepartementet. Skadeståndsrätten berörs delvis i dessa. Om det då skulle visa sig att det är ändamålsenligt med en ytterligare samordning mellan miljöskyddslag och miljöskadelag, utgår vi i utskottsmajoriteten från att regeringen begriper det alldeles själv. Egentligen förstår jag inte varför vi tvistar om detta, när det ändå inte finns några förslag till utvidgning av själva skadeståndsrätten.

Jag yrkar därmed avslag på reservation nr 2.

Reservation nr 3 gäller rätt till ersättning för förmögenhetsskador. Enligt lagförslaget skall ren förmögenhetsskada ersättas endast om den är av någon betydelse och i de fall den vållats uppsåtligen eller genom försummelse. Reservanterna har instämt i att så måste vara fallet. Man måste ändå på något sätt kunna bevisa att man rent ekonomiskt har lidit skada av någon betydelse, och då måste en värdeskillnad i kronor och ören kunna räknas ut. Vad vi har blivit oense om är hur man skall räkna värdeminskningen på t. ex. en fastighet som ligger i anslutning till en miljöstörande verksamhet utan att direkta skador av rent materiell art uppstått på fastigheten. Man måste då få en anknytning till fastighetens totalvärde. I propositionen föreslås att man vid bedömningen av situationen t. ex. skall ta hjälp av motiven till förslaget till plan- och bygglag. Reservanterna däremot har fått ihop en annan metod för att räkna ut om det handlar om en ekonomisk skada av betydelse eller inte. Från utskottsmajoritetens sida tycker vi att man lika väl kan tillämpa den metod som anvisas i propositionen. Det är nämligen inte så billigt att ge sig in i en process för att bevisa att man lidit ren ekonomisk skada och inte heller vare sig lätt eller kostnadsfritt att bevisa sambandet mellan miljöstörande verksamhet och ekonomisk skada.

Nu vill jag samtidigt påpeka, att om en domstol kommit fram till att en skada verkligen är av betydelse, då är det meningen att den skadelidande skall få ersättning fullt ut. Dessutom är det meningen att en skälighetsbedömning skall ske i varje enskilt fall. En sådan bedömning kan mycket väl innebära att begreppet "av någon betydelse" får en mycket generös tolkning till den enskilde skadelidandes förmån. Vidare innebär redan det förslag som nu lagts fram en betydande förbättring jämfört med dagens situation, eftersom skadeståndsmöjligheterna rent allmänt utvidgas i vad avser förmögenhetsskada.

Jag yrkar avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan i motsvarande del.

Till sist vill jag kommentera reservation nr 4. Den gäller preskriptionstiden. I korthet kan man säga att preskriptionstiden i dag är tio år och att reservanterna, som kommer enbart från centern, vill ha en längre preskriptionstid och att det skall utredas.

Ett av skälen till att regeringen tillsatte den tidigare omnämnda miljöskadefondsutredningen var att man ville skapa ett skydd åt dem som råkar ut för en miljöskada av något slag, men där skadeståndsanspråk enligt gällande regler var preskriberade.

Vi tycker från utskottsmajoritetens sida att man gott kan vänta och se vad utredningen kommer fram till innan man säger något om preskriptionstidens längd. Kom igen när förslag i anledning av den utredningen läggs fram om ni då inte är nöjda. Jag yrkar avslag på reservation 4.

Nu har jag yrkat avslag på samtliga reservationer, och det återstår bara att yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande 1985/86:25 i dess helhet, vilket samtidigt innebär bifall till propositionen i dess helhet.

Anf. 102 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Med anledning av Berit Löfstedts anförande vill jag säga några ord.

Hon undrade varför ingen kunde säga att lagförslaget var ganska bra. Om Berit Löfstedt lyssnade till inledningen i mitt anförande hoppas jag att hon hörde att jag sade att vi enigt ställt upp bakom stora delar av propositionen, men att det i vissa delar fanns krav på ändringar samt strävanden att gå vidare.

Berit Löfstedt har behandlat de olika reservationerna och fastslagit att de är av ringa värde och inte värda att stödja. Jag vill kommentera detta så långt jag hinner.

Reservation 3 gäller frågan om vad det innebär att förmögenhetsskada skall vara "av någon betydelse". Där gäller alltså att riksdagen i motivtext fastslår en vägledning för domstolarna hur uttrycket "av någon betydelse" skall tolkas.

Jag tycker det är något nonchalant när utskottsmajoritetens talesman säger att reservanterna fått ihop en annan motivtext. Vi slår vakt om de skadelidande. Som jag upplevde det i utskottet var det en överraskning även för majoriteten när vi fick höra vad som låg bakom uttrycket "av någon betydelse". Föredraganden kunde visa att det var 10–20 % av en fastighets taxeringsvärde.

I mitt anförande tog jag exemplet med villan som är taxerad till 300 000 kr. I det fallet gäller det 30 000 à 60 000 kr. Det är en stor del av vad villaägaren har utöver de skulder han eller hon har på fastigheten. Det är ur fastighetsägarens synpunkt kännbara ekonomiska skador han eller hon kan drabbas av utan att få någon ersättning, om regeringens och utskottsmajoritetens tolkning av uttrycket "av någon betydelse" skall gälla.

Från de icke-socialistiska partiernas sida har vi sökt få fram vad som kunde vara en rimlig tolkning. Vi är medvetna om att någon gräns behöver man ha, och vi kom fram till högst 5 %. Vi har då även hänvisat till ett utslag i högsta domstolen för snart tio år sedan.

För de skadelidande och för tolkningen av 1 § 2:a stycket vore det mycket värdefullt om riksdagen följer oss reservanter och alltså röstar för reservation 3.

Anf. 103 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker också det är ganska märkligt att majoritetens talesman vill hävda att en obligatorisk ansvarsförsäkring inte skulle vara nödvändig. Den som tänker på de skadelidande och tar parti för dem tror jag inte kan förlita sig på att de ändå kommer att ha möjlighet till ekonomisk kompensation för de skador de lidit.

Det är i och för sig intressant att höra att man från socialdemokratiskt håll vill hålla företagens kostnader nere, men i detta fall tror jag faktiskt att de skadelidandes situation är viktigare. Man bör därför se till att obligatorisk ansvarsförsäkring när det gäller miljöskador införs, och dessutom besluta att en fond för miljöskadelidande bör skapas.

Beträffande reservation 2 säger Berit Löfstedt att jordbruksdepartementet bereder frågorna och att vi, ifall man kommer fram till att det finns skäl för en samordning med tanke på vissa problem med tillämpningen av de olika miljölagstiftningarna, kan förvänta oss att regeringen själv kommer att beakta detta. Men när vi nu vet att det gjorts en framställning härom i

riksdagen kan det inte vara fel att skicka med den till regeringen, för då vet man ju säkert att den kommer att tänka på detta.

När det gäller reservation 3 tycker jag att Martin Olssons framställning är viktig. Vi tänker i första hand på att de skadelidande skall få kompensation tidigare än vad majoriteten vill. Jag tycker att majoriteten borde ställa upp litet mer på de här yrkandena, eftersom de trots allt är till för den svagare parten.

Anf. 104 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Om jag gjort någon dum anmärkning till Martin Olsson och Martin Olsson sagt något artig om lagstiftningen vilket jag missat, så ber jag så mycket om ursäkt. Jag gläder mig utomordentligt om vi i huvuddragen är överens, och det tycker jag fortfarande att vi är, även om vi nu har en liten kubbning.

I fråga om en obligatorisk miljöskadeförsäkring: I de argument som framförts för en sådan försäkring och vad som sagts om vad den skulle täcka finns ingenting som inte redan framhållits i dels förslaget, dels det uppdrag som finns till fondutredningen. Omsorgen om de skadelidande är precis lika stor, oavsett om man löser frågan den ena eller andra vägen.

Vi arbetar nu med frågan om hur man skall lösa problemen för dem som råkar ut för skador där företagen inte har råd att betala, där företagen upphört eller där man inte kan reda ut vem det är som orsakat skadan. Det är precis detta som den utredning som nu pågår avser att täcka in, och det är just detta som framförts i argumenten till förmån för en försäkring. För övrigt kan jag nog i det här fallet hänvisa till Nic Grönvalls inlägg.

Beträffande en samordning mellan miljöskadelagen och miljöskyddslagen kan jag inte se annat än att regeringen har tillräckligt med underlag för att bedöma detta. Om man ser att det behövs ytterligare samordning utgår vi helt klart ifrån att man vidtar sådana åtgärder. Jag tycker inte att vi behöver misstro någon regering på den punkten.

Om jag sedan uttryckt mig vanvördigt i samband med den fråga som Martin Olsson tog upp först om förmögenhetsskador, vill jag säga att det inte var min avsikt. Men förslaget i det sammanhanget kom fram först efter vår behandling. Jag kan inte se att man bevisat att det förslaget är till större fördel för de skadelidande än det huvudförslag som vi diskuterar.

Anf. 105 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Frågan är: Skall riksdagen någonsin göra några uttalanden, eller skall man, som Berit Löfstedt sade i sitt förra inlägg, utgå ifrån att regeringen begriper själv vad som behöver göras? Jag trodde att riksdagen var ett forum för både debatt och beslut och att bland besluten ingick uttalanden om riktlinjer för den utveckling som vi önskar, i det här fallet när det gäller lagstiftningen på miljöskadecområdet. Flera av reservationerna har just den karaktären.

De krav som ställs i den första reservationen, som handlar om obligatorisk miljöskyddsförsäkring, täcks inte av de frågor som nu håller på att utredas. Det fick vi klart belägg för under den genomgång som vi i utskottet hade i detta ärende. Det sades då att motionerna, och följaktligen reservationen, har ett vidare syfte.

I reservation 2 aktualiserar vi behovet av en samordning mellan miljöskyddslagen och miljöskadlagen. Om riksdagen anser att det bör vara en sådan samordning, är det väl riktigt att riksdagen också gör ett uttalande. Jag erinrar om att majoriteten i betänkandet har sagt att det "kan" finnas skäl för en samordning, men man har varit rädd för att riksdagen skall göra ett uttalande.

Förmögenhetsskadorna hade jag tillfälle att behandla i den förra repliken. Vad jag då framförde har inte på något sätt vederlagts.

Reservation 4 har med preskriptionstiden att göra. Här ser man skillnaden i våra strävanden. Miljöskadeutredningen föreslog en 25-årig preskriptionstid. Vi har tagit fasta på de många remissinstanser som har framfört önskemål om en längre preskriptionstid. En del har stött utredningens förslag. Andra har föreslagit om en preskriptionstid på 15 eller 20 år. Här i riksdagen väcktes det tre motioner där motionärerna hade samma strävan men föreslog litet olika lösningar.

I reservationen har vi knutit samman det hela och begär att riksdagen hos regeringen skall hemställa att man arbetar vidare med frågan i syfte att få till stånd en längre preskriptionstid.

Vi vet att det kan dröja lång tid innan miljöskador visar sig klart. Därför är det mycket anmärkningsvärt att det i propositionen står: "Miljöskador som visar sig senare än tio år efter den skadegörande handlingen torde i praktiken vara sällsynta." Jag vet inte om propositionsförfattaren inte alls har upplevt den debatt som har förts och de händelser som har inträffat på miljöskadeområdet under det senaste årtiondet.

Vill man gå litet längre än vad regeringen föreslår i sin proposition, skall man stödja de fyra reservationerna till betänkandet. Centern står bakom samtliga.

Anf. 106 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Jag skall inte gå in mer på reservationerna 1 och 3. Vi har helt klart olika uppfattningar. Vi vill från reservanternas sida förstärka de skadelidandes situation, men det vill tydligen inte majoriteten.

När det gäller reservationen 2 tycker jag att det är allvarligt att Berit Löfstedt säger att vi inte skall tala om för regeringen att det finns behov av en samordning. Vi måste förvänta oss att regeringen själv kommer på detta behov ifall man märker att de olika miljölagstiftningarna kolliderar med varandra, hävdar Berit Löfstedt. När vi vet att det eventuellt kan bli problem vid tillämpningen av de olika lagstiftningarna, bör vi självfallet tala om det för regeringen. Vi kan inte bara sitta här och förvänta oss att regeringen skall märka behovet av en samordning. Det måste vara en av riksdagens uppgifter att påtala denna typ av problemställningar för regeringen.

Anf. 107 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Nog kan riksdagen göra uttalanden, men jag är inte alldeles övertygad om att riksdagen för den skull behöver slå in öppna dörrar. Att man skall samordna lagstiftningarna när det är ändamålsenligt finner jag fortfarande så naturligt att jag ännu inte har lyckats begripa varför vi härifrån skall göra ett uttalande.

När det gäller preskriptionstiden är en av avsikterna med fondutredningen att hjälpa dem som har råkat ut för att deras skadeståndsanspråk har blivit preskriberade. Jag upprepar vad jag sade i mitt anförande: Kom igen om ni inte är nöjda med utredningsförslaget!

Anf. 108 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Den proposition som ligger till grund för betänkandet innehåller ju förslag om ersättning för miljöskador. Låt mig inledningsvis förklara att det är mycket tillfredsställande att vi fått detta förslag, även om det inte lever upp till vad många önskar. Det har framgått inte minst av den debatt som just förts här i kammaren. Det finns svagheter i förslaget, och jag skall gå in på några av dem.

Man kan tycka att denna proposition tillsammans med motionerna borde ha behandlats också i något annat forum. Jag kan tänka mig att den skulle ha behandlats av jordbruksutskottet och att det utskottet skulle ha lämnat ett yttrande. Det gäller ju ändå jordbruksutskottets ämnesområde. När jag vid ett tidigare tillfälle ställde en fråga av liknande art, alltså om miljöskador, till justitieministern fick jag svar av Svante Lundkvist. Den produkt som med ett sådant förfarande legat på riksdagens bord hade kanske varit betydligt bättre än vad den produkt är som vi behandlar i dag.

Jag tycker också att en miljöskadelag, trots allt vad som har sagts från olika håll och även från mitt parti, är ofullständig, om den inte kopplas ihop med en obligatorisk miljöskyddsförsäkring. Jag skall utveckla de tankarna litet grand.

Efter bilismens genombrott i vårt land insåg myndigheterna att det var viktigt att skydda allmänheten från sådana skador som den verksamheten kunde föra med sig. Till en början införde man endast bestämmelsen att framförande av automobil, som det hette då, inte fick ske utan att en person gick före med en röd flagga som en varning. Vem som helst inser ju att man inte kunde fortsätta på det sättet. Då kom förslaget om en obligatorisk försäkring för dem som framförde motorfordon. Det systemet har vi ju nu också, och det fungerar mycket bra. Det är ett sätt att skydda tredje man från skador, såväl kroppsliga som materiella.

Vi kan väl ställa ungefär samma krav på miljöfarlig verksamhet, dvs. att man borde införa en obligatorisk försäkring för att ekonomiskt skydda tredje man. Sådana försäkringar finns redan på flera håll i världen, bl. a. i USA. En av utskottets företrädare nämnde att det där har gått väldigt illa och att det systemet inte har varit bra. Det sammanhänger med att advokatarvodena i USA är väldigt höga. Advokaterna passar på att skära strimlor av de ersättningar som betalas ut. Annars har man i vissa stater mycket goda erfarenheter av detta system.

Jag har inte hört att det här har framförts något motförslag. Utskottets talesman, Berit Löfstedt, sade "Kom igen om ni inte är nöjda" och avsåg väl miljöskadefonden. Den är emellertid inte mer än precis nämnd i propositionen. Det finns inget förslag om hur den skall vara utformad. Jag tycker faktiskt att motionen om att riksdagen hos regeringen skall begära tilläggsdirektiv till miljöskadefondsutredningen inte alls är dålig utan tvärtom. Det är väl bra om en utredning tar hand om detta. Intelligentian är ju inte enbart

lokaliserad till lagutskottet – det kan vi väl vara ganska överens om.

Att t. ex. låta flera etablerade försäkringsbolag administrera miljöskydds-försäkringar skulle enligt min uppfattning innebära ett tryck på dem som bedriver den verksamheten. Reglerna skulle vara desamma som när det gäller att föra motorfordon, dvs. att man om man kan undvika skador får bonus i form av lägre premier. På liknande sätt skulle man kunna göra när det gäller en miljöskyddsförsäkring. Försäkringsbolagen är också intresserade av en sådan. Företag som bedriver verksamhet, vad det vara månne, brukar ha en ansvarsförsäkring. Det är emellertid inte alla som har det, och därför vore ett obligatorium bra.

Man har i utskottets skrivning talat litet löst och ytligt om att en kollektiv försäkring skulle vara bättre, och så hänvisar man till att en sådan försäkring finns på läkemedelsområdet. Jag vill då ställa frågan: Vill företrädarna för utskottet att vi skall ha en kollektiv försäkring när det gäller motorfordon?

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1 om tilläggsdirektiv.

I propositionens avdelning 2.2.3 konstaterar departementschefen att ett strikt ansvar för miljöskador normalt inte skall gälla för orts- eller allmänvanliga störningar. Enligt min mening kan det innebära att miljöfarlig verksamhet lokaliseras till vissa områden som redan är nedsmutsade och där utsläpp kan betraktas som ortsvanliga. Jag bor själv i en kommun där vi har sådana verksamheter. Att yttra sig på det sättet tycker jag är felaktigt. Undantag från det strikta ansvaret på grund av orts- eller allmänvanlighet kan i praktiken leda till att det totala föroreningstrycket i hela Sverige kommer att bli större.

Det finns även i min hemkommun exempel på att miljö- och hälsoskyddsnämnden måste gå ut med annonser i tidningarna och varna invånarna för att äta av sina egna odlade grönsaker. På vissa ställen i vårt land har man alltså samlat en mängd fabriker vilkas samlade utsläpp ger dessa konsekvenser.

Jag är medveten om att vissa undantag från det strikta ansvaret måste göras. Men dessa undantag bör skrivas in i lagtexten. Jag kan t. ex. tänka mig att man för jordbruksbygder skulle skriva in att skadeståndsansvaret inte gäller för lukt från animalieproduktion och att samhällen som har massaindustri eller liknande också undantas. I övrigt ställer jag mig helt bakom regler om strikt ansvar.

Jag vet att jag inte kan yrka bifall till mitt yrkande i motion 300, eftersom yrkandet inte åtföljs av ett lagförslag.

I avdelning 2.7 i propositionen konstaterar departementschefen att någon ändring av preskriptionstiden inte skall göras utan att nuvarande regler skall gälla. I dag gäller enligt preskriptionslagens 2 § från 1981 en tioårig preskriptionstid, alltså samma preskriptionstid som på en massa olika områden. Den fyller säkert sin uppgift, men i miljöändringen råder alldeles speciella förhållanden.

Jag har t. ex. följt BT Kemiaffären från dess början. Jag var den förste som i egenskap av hälsovårdsnämndens ordförande anmälde företaget till länsstyrelsen för dess utsläpp. Det dröjde sju år innan någonting över huvud taget hände. Det dröjde ytterligare sex år innan rättegångarna var klara. Med den lagstiftning som vi då hade kunde företaget inte fällas till ansvar.

Däremot fick i ett civilmål en skadelidande ersättning från bolaget – eller

från moderbolaget, för BT Kemi hade ju då hunnit gå i konkurs. Och att den rättegången blev av berodde på att folk ställde upp och lånade ihop pengar. Där hade en miljöskadeförsäkring fyllt ett stort behov.

När det gäller rättshjälpen, som jag också snuddade vid, har vi haft en utredning vars betänkande heter Ersättning för miljöskador (SOU 1983:7). Där konstateras att rättshjälpen även skall innefatta kostnader för miljöoffrens tekniska bevisföring. Men man avstår från att föreslå detta, då det i direktiven inte har medgetts några kostnadshöjande förslag.

Jag anser att det, enligt den allmänna rättsuppfattningen, är en demokratisk anständighetsfråga att den skadelidande, om det rör sig om en enskild person som saknar ekonomiska resurser, via rättshjälpen skall få ekonomiska möjligheter att genomföra de utomprocessuella tekniska och medicinska utredningar som är nödvändiga för en skadeståndstalan. Justitiekammaren och riksdagen har också tidigare poängterat att reglerna om rättshjälp och rättegångskostnader i mål om miljöskador får anses mindre tillfredsställande. Därför har jag tagit upp detta i min motion.

Jag vill också, när vi talar om preskriptionstidens längd, understryka att detta inte är någonting som motionärerna suttit och hittat på själva. Det är faktiskt remissinstanserna, liksom en enig utredning, som har kommit fram till att preskriptionstiden borde vara betydligt längre. Inte minst när det gäller genetiska personskador, som kommer smygande, som det tar lång tid att upptäcka och som det sedan är otroligt svårt att bevisa orsakerna till, hade det varit befogat. Det är också befogat i fråga om markskador, därför att det kan dröja många år innan skadorna upptäcks. Om man t. ex. gräver ner tunnor med kemiskt avfall kanske det tar 10–12 år innan de rostar sönder och innehålllet läcker ut. Om bolaget inte finns då, men vi vid det tillfället har en miljöskadefond, kan den träda in.

Jag har pläderat för miljöskyddsförsäkringar. Man kan tänka sig att de bolag som har dessa försäkringar bildar en pool, varifrån medel kan tas när man inte vet vem som har orsakat skadan eller när företaget som har gjort det kanske inte finns längre. Man gör ju på samma sätt när det gäller biltrafiken. När man inte vet vem som åsamkat skadan finns det en pool som bestrider de kostnader som uppkommit.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två centerreservationerna 1 och 4 samt till motion 300, yrkande 3.

Anf. 109 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Propositionen om miljöskadelagen har på det hela taget godtagits av folkpartiet. Jag noterar också med tacksamhet, liksom justitieministern, att det föreligger samförstånd, en enighet om de stora linjerna.

Det finns några skönhetsfläckar. De har redan berörts så jag skall inte räkna upp dem igen. Jag vill bara beröra det som jag tycker är den viktigaste kritiken. Den hänför sig just till den skadelidandes möjligheter att få ersättning för förmögenhetsskada vid miljöskador. Utgångspunkten är lagförslaget, som föreskriver att skadestånd vid miljöskada skall utges för ren förmögenhetsskada, dock endast om skadan är av någon betydelse, som det står i lagtexten. Den avgörande punkten blir då var gränsen går mellan ersättningsgill och inte ersättningsgill skada.

Inledningsvis kan man fastslå att full enighet föreligger om regelns ordalydelse men stor oenighet om regelns tolkning. Majoritetens uppfattning är tydligen att tolkningen skall anknytas till de motiv som anges i PBL-propositionen. Detta leder till att förmögenhetsskador på fastigheter upp till 10–20 % av taxeringsvärdet inte skall vara ersättningsgilla. Detta är av flera skäl en beklaglig inställning. Jag vill först behandla frågan från rättssäkerhetssynpunkt.

Lagtextens ordalydelse "av någon betydelse" innebär att det endast skall vara en låg tröskel att passera för att skadeståndsskyldighet skall inträda. Allmänhetens inställning är väl att det endast är bagatellartade skador som skall behöva tolereras. Denna allmänhetens uppfattning får först också klart stöd av departementschefen, som själv använder begreppet "bagatellartat" vid två tillfällen i propositionen och vid ett tillfälle här i kammaren. På motsvarande sätt och med samma intensitet använder lagutskottets majoritet uttrycket "bagatellartat".

Men sedan blir det mothugg när både departementschefen och utskottsmajoriteten genom Berit Löfstedt via hänvisning till PBL menar att med bagatellartat skall avses 10–20 % av taxeringsvärdet. För en medelmåttig fastighet – jag vet inte om våra fastigheter är något dyrare än vad Martin Olssons är – med ett taxeringsvärde på ca 400 000 kr. handlar bagatellen om minst 40 000 kr. – och då är jag mycket generös. Ett sådant resultat är naturligtvis både överraskande och motsägelsefullt, för att inte säga obegripligt för allmänheten.

Man blir ännu mer osäker när man hör Berit Löfstedt försöka analysera den här punkten. Hon säger att det måste ske en skälighetsbedömning i det enskilda fallet. Dessutom är hon beredd att kasta loss från PBL-anknytningen, och det lämnar fältet helt fritt. Det är naturligtvis ett viktigt faktum i en lagtolkningssituation att vi har fått det inlägget här i riksdagsdebatten. Men ännu mer intressant hade det varit, när justitieministern nu är här, att få höra justitieministerns tolkning. Om justitieministern inte har något att tillägga utan delar Berit Löfstedts uppfattning, ligger den egentligen rent av mycket nära reservanternas uppfattning.

Det var om rättssäkerhetsaspekterna. Dessutom är de ekonomiska konsekvenserna oacceptabla. Det handlar här inte bara om "bagateller", utan det handlar om stora belopp som slår hårt mot den enskildes ekonomi. Vid en försäljning av fastigheten får konsekvenserna fullt genomslag. Försäljningspriset sjunker men lånen står kvar. Därigenom urholkas den enskildes sparkapital. Denna effekt underskattas verkligen av lagutskottets majoritet och även av justitieministern. Jag vill säga till Berit Löfstedt att detta inte är bara en teknikalitet utan en bister ekonomisk verklighet för de familjer som har satsat sina enda kronor i sin fasta egendom.

Reservanternas förslag som vill fastställa en *högsta* nivå till 5 % är mera balanserat. Därigenom skapas ett bättre skydd för de skadelidande, vilket också var det övergripande syftet med lagstiftningen. Det har faktiskt justitieministern själv understrukit här. Om han ville fullfölja sin generositet, skulle den kunna utsträcka sig till att han faktiskt går med på reservanternas mycket mer förmånliga linje för de skadelidande.

Lagutskottets betänkande 24

Mom. 1 (marknadsföring av tobaksvaror)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 67 för reservationen av Martin Olsson och Kersti Johansson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 25

Mom. 1 (obligatorisk miljöskyddsförsäkring)

Utskottets hemställan bifölls med 220 röster mot 77 för reservation 1 av Martin Olsson m. fl.

Hadar Cars (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 4 (samordning mellan miljöskyddslagen och miljöskadelagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Martin Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (förmögenhetsskador)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 154 röster mot 144 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Per-Olof Strindberg m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 7 (preskriptionstiden)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 41 för reservation 4 av Martin Olsson och Kersti Johansson.

Mom. 8 (rättshjälp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 300 av Sven Munke i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1985/86:27 Rättsligt biträde vid förordnande av god man

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1985/86:29 om ändring i patentlagen (1967:837) m. m. (prop. 1985/86:86).

Anf. 110 MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Det är med en viss tillfredsställelse som jag i dag har tillfälle att rösta för bifall till ett förslag till ändring i patentlagen, med hänsyn till att jag varit en flitig motionär när det gällt att förbättra möjligheterna för patenthavare att göra sina rättigheter gällande. Jag har vid flera tillfällen uppmärksammat riksdagen på de problem som finns. Även om nästan alla motioner blir avslagna, så är det tydligt att det gamla ordspråket är riktigt som säger att det inte finns något så dumt som att förtvivla, när det gäller politik.

Även om det utskottsbetänkande som vi har att ta ställning till i dag på många sätt är förträffligt – jag vågar säga att det är ganska bra, trots att jag sitter i lagutskottet själv – vill jag framföra någon kritik, av den anledningen att jag var frånvarande när detta betänkande utarbetades.

Även solen har sina fläckar. Utskottet har passerat på att föreslå avslag på två av mina motioner. Om detta har jag en del att säga.

Den första av dessa motioner, 1985/86:304, har fått en avslagsmotivering som jag faktiskt är mycket nöjd med, eftersom mina farhågor undanröjs genom motiveringen.

Enligt propositionens förslag måste den patenthavare som vill utverka ett interimistiskt förbud för en intrångsmakare ställa säkerhet för motpartens skada, om patenthavaren är ute i ogjort väder. Min motion gick ut på att ingen säkerhet skulle behöva ställas, på grund av att patent ju är beviljade genom myndighets beslut. Vad jag tänkte på var sådana fall då patent blir ogiltigförklarade på grund av att uppfinningen var känd tidigare, fast ingen visste om det. Det låter konstigt, men det är faktiskt sant att patent kan bli ogiltigförklarade på grund av gamla skrifter som ingen känt till utan som uppletats i efterhand.

Utskottet förklarar nu att vad man måste ställa säkerhet för är det fall att motparten faktiskt inte gör något intrång, alltså att det motparten gör inte faller under patentskyddet. Som utskottet framhåller sker ju en eventuell ogiltighetsförklaring i en helt annan process, inledd av svaranden i intrångsprocessen. När intrång föreligger men patentet befinns ogiltigt, kan således ingen skadeståndsskyldighet föreligga. Detta står ju i god samklang med vad som på sin tid uttalades av två av lagrådets ledamöter i proposition 1966:40, att resning i fråga om intrångsdom inte är möjlig på grund av patentets senare ogiltigförklaring.

Det har någon gång tidigare inträffat att domstol fastställt att intrång förelegat, trots att patentet samtidigt förklarats för ogiltigt. Patenthavaren hade då blivit stämd för förtal när han beskyllt motparten för patentintrång. En motsvarande fastställelse synes nu kunna bli nödvändig för att fria patenthavare med ett, som det visat sig, ogiltigt patent från att betala skadestånd på grund av att han fått ett interimistiskt förbud beviljat.

Jag är glad över att utskottet klargjort att säkerheten inte kan tas i anspråk

annat än när patentintrång inte förelegat, och min motion har därför till väsentlig del fullgjort sitt syfte. Jag ser därför ingen anledning yrka bifall till denna min motion.

Så till den andra motionen, 1985/86:L227.

Det förekommer faktiskt ett omfattande missnöje med mönsterlagens oklara formulering. Detta gäller särskilt s. k. funktionella mönster. Avsikten med mönsterlagen var ju att slå två flugor i en smäll och i samma till utseendet knutna skyddsform ge plats åt både nyttomönster och smakmönster. Därmed ansåg man sig kunna undvika att införa en särskild skyddsform för bruksmönster. Patentverket har i praxis i väsentliga avseenden accepterat detta, men högre instansers praxis har medfört en stor rättsosäkerhet för många, ja, kanske de flesta innehavare av mönster.

Mina flera gånger tidigare motionsvis gjorda propåer har blivit avvisade, senast med angivande av att frågan skulle anses mogen först när ett nordiskt intresse varsnades. Som framgår av vårt betänkande har nu precis detta varsnats. Utskottet vill ändå inte höra på det örat.

Trots att man nu i Finland tagit upp frågan och tillsatt en utredning, och trots att man intresserar sig för denna fråga även i Danmark inom sakkunniga kretsar, vill utskottet inte att vi skall göra någonting nu.

Jag vet nog hur det går. Det går som hemmavid när bordsgästerna inte äter upp. Det kommer att bjudas om, en annan gång. Med eller utan yrkanden från min sida kommer denna fråga att komma upp igen. Den kommer att få en lösning som är bättre för våra svenska formgivare av praktiska produkter.

Att man nu avvisar den nödvändiga förändringen innebär bara att rättsosäkerheten för våra svenska mönsterskapare blir förlängd i tiden – i onödan. Jag har för avsikt att återkomma i frågan, om jag får tillfälle till det.

Med dessa kritiska synpunkter vill jag härmed yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

15 § **Ändring av riksgränsen vid forsen Vähänärä i Torne älv**

Föredrogs lagutskottets betänkande 1985/86:30 om ändring av riksgränsen mellan Sverige och Finland vid forsen Vähänärä i Torne älv (prop. 1985/86:87).

Anf. 111 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det betänkande som vi nu har att behandla är enhälligt. Men det är ju numera inte så vanligt att vi avstår från vare sig mark- eller vattenområden till något av våra grannländer, varför jag helt kort vill kommentera betänkandet.

Riksdagen beslutade den 13 februari förra året om en gränsreglering med Finland dels på skäret Märket i Ålands hav, dels i vattensystemet Torne, Muonio och Könkämä älvar. Gränsregleringen skedde på basis av en 1981

Prot. 1985/86:125
23 april 1986

Ändring av riksgränsen vid forsen Vähänärä i Torne älv

gjord gränsöversyn. Som riksdagens ledamöter måhända minns skedde gränsregleringen inte utan erinringar. Tveksamhet uppstod om hur gränsen skulle dras i en älvsträcka norr om Haparanda.

Enligt fredsfördraget mellan Sverige och Ryssland träffat i Fredrikshamn 1809 skulle riksgränsen i huvudsak följa djupfåran i älvarna. Gränsen har vid flera tillfällen justerats. Den senaste översynen gjordes 1981 vid exceptionellt högt vattenstånd, varför det var svårt att bestämma djupfårans läge vid forsen Vähänärä. De finska och svenska gränskommissionerna föreslog därför att älvens mittlinje skulle vara gränsen i stället för djupfåran. Förslaget väckte protester från den svenska lokalbefolkningens sida; det gällde framför allt byamännen i Övre Vojakkala by.

Lagutskottet, som på ort och ställe orienterade sig om läget, föreslog att riksdagen vid fastställandet av gränsen skulle undanta den omdiskuterade sträckan på ca 2 kilometer vid Vähänärforsen och att nya mätningar skulle verkställas för fastställande av djupfårans läge. Utskottet underströk också vikten av att myndigheter och lokalbefolkning vid framtida gränjusteringar skulle ges tillfälle att yttra sig innan förslag slutligen fastställs. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Den 14 juni 1985 träffades mellan Sverige och Finland en överenskommelse om att riksgränsen skulle fastställas enligt 1981 års gränsöversyn. Beträffande den undantagna sträckan i Torne älv skulle en ny gränsöversyn göras gemensamt av en finsk och en svensk gränskommission. Enligt instruktionen skulle riksgränsen nu följa djupfåran.

Det förslag som riksdagen nu skall ta ställning till har föregåtts av mycket noggranna mätningar. Lokalbefolkningen har getts tillfälle att ta del av förslaget, och utskottet uttrycker i sitt betänkande sin tillfredsställelse över det sätt på vilket kommissionerna skött informationen till lokalbefolkning och myndigheter.

Tyvärr bygger det nu aktuella förslaget inte på mätningar som så entydigt fastställt djupfårans läge att förslaget accepterats av lokalbefolkningen på bägge sidor om gränsen. Byborna i Övre Vojakkala har även denna gång inför lagutskottet hävdats att djupfåran går i ett läge längre österut än vad kommissionerna enats om.

Herr talman! Vi måste från lagutskottet konstatera att djupförhållandena i selet nedanför Vähänärforsen är svårbedömda. Men vi kan mot bakgrund av vad gränskommissionerna enats om efter sina noggranna mätningar inte annat än godta deras resultat och tillstyrka propositionen. Förslaget innebär att ett ca 2,4 hektar stort vattenområde uppströms Vähänärforsen överförs från Finland till Sverige och ca 13,7 hektar nedströms forsen från Sverige till Finland. Sverige blir nu – som en tidning nyligen uttryckte det – 11,3 hektar mindre.

Vad ortsbefolkningen kring Vähänärä förlorar genom denna gränsreglering är ett för den ur fiskesynpunkt värdefullt vattenområde. Efter vad jag erfarit överväger man inom regeringskansliet att ge de berörda viss ekonomisk ersättning för denna förlust. Jag hoppas att den blir sådan, att ortsbefolkningen skall känna sig tillräckligt kompenserad och att gränsen mot Finland även i framtiden kan göra skäl för benämningen "världens fredligaste gräns".

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1985/86:125
23 april 1986

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till tullverket
m. m.*

16 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1985/86:31 Anslag till bokföringsnämnden, m. m. (prop. 1985/86:100 delvis och skr. 1985/86:72)

Skatteutskottets betänkanden

1985/86:33 Förlust på grund av brottsligt förfarande

1985/86:39 Skattelindring för person som inte tillhör svenska kyrkan

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

17 § Anslag till tullverket m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1985/86:24 om anslag till tullverket m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 112 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 113 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Av talarlistan att döma kommer flera ledamöter utanför utskottet att gå upp i debatten för att plädera för sina resp. motioner. Då jag sympatiserar med merparten av kraven i motionerna, kan jag göra mitt anförande kortare än eljest. Som skåning börjar jag med de reservationer som rör skånska förhållanden, även om jag därmed inte kronologiskt följer vad som står i skatteutskottets betänkande.

I flera frågor anser vi med rätta att Skåne har blivit diskriminerat när det gäller tull- och skattefrågor i utrikes sjöfart. Under den gångna vintern har det förts en ganska ivrig diskussion om varför färjeleden Ystad-Rönne, som tar 2 timmar och 45 minuter, ur tullsynpunkt betraktas som en kort rutt, medan färjelinjer från Stockholms- och Göteborgsregionerna till Finland resp. Danmark betraktas som långa rutter trots att överfarten tar kortare tid än linjen Ystad-Rönne. Långa rutter är betydligt fördelaktigare för rederierna när det gäller proviantering, och enligt vår uppfattning finns det ingen som helst anledning att diskriminera den skånsk-danska rutten – som därmed får försämrade möjligheter att hålla nere biljettpriserna.

Vi kan inte acceptera att utskottsmajoriteten avstyrker motionerna med motiveringen att man inte vill föregripa regeringens handläggning av ett överklagande av generaltullstyrelsens beslut att färjelinjen även framdeles skall betraktas som en kort rutt. En viljeyttring från utskottets sida när det gäller att undanröja den nuvarande orättvisan hade varit på sin plats.

En annan fråga som rör trafiken i södra Östersjön är tullverkets ovilja att bemanna färjläget i Simrishamn, varigenom den planerade trafiken till och från Bornholm äventyras. Ur både turist- och näringslivssynpunkt är det för hela bygden angeläget att den tilltänkta trafiken kommer till stånd.

Utskottsmajoriteten avstyrker motionerna om tullbemanning med samma motivering som när det gäller linjen Ystad-Rønne. Man vill inte föregripa ett överklagande till regeringen. Med större flexibilitet och litet smidighet skulle tullen, eventuellt med hjälp av lokal polispersonal, enligt vår uppfattning kunna lösa frågan på ett tillfredsställande sätt.

Den tredje Skånefrågan gäller försäljningen på färjorna i Öresund och södra Östersjön. Även här tvingas man bedriva trafiken med ur skattesynpunkt sämre förutsättningar än vad som gäller vid annan nordisk färjetrafik. Det är enligt vår uppfattning inte motiverat att här ha särskilda bestämmelser för försäljning av tobaksvaror, vissa skönhetsmedel m. m., och utskottsmajoritetens passivitet är inte godtagbar. Man förutsätter blott att regeringen följer frågan och avstyrker därmed motionerna.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 5, 6 och 7.

Sedan två år tillbaka har textilimporten drabbats av ökat krångel och ökad byråkrati genom att hemtagning av importvaror inte får ske förrän föreskriven importlicens utfärdats. I spåren har bl. a. följt tidsutdräkt, som blivit mest påtaglig för de företag som ligger utanför Stockholmsregionen. Enligt vår uppfattning uppväger inte de ökade kontrollmöjligheterna de nackdelar som den slopade hemtagningsrätten medfört.

En näraliggande fråga är den höga årliga kostnaden – 20 000 kr. – som tullen sedan ett år tillbaka tar ut av dem som fått tillstånd att inneha de tullupplag som bl. a. används i samband med den tidigare omnämnda hemtagningen av importvaror.

Tullupplagen erbjuder importörerna god service men tål på många håll knappast den höga kostnaden. Det kan också ifrågasättas om tullens kostnader för kontrollen av upplagsplatserna uppgår till ett så högt årligt belopp som 20 000 kr. Det är både förvånande och beklagligt att avgiften uppenbarligen satts så högt för att tvinga fram nedläggning av mindre upplag. En översyn av avgiftsnivån är enligt vår uppfattning synnerligen befogad.

En annan avgift som också sprungit i höjden onödigt mycket är den s. k. provianteringslageravgiften, som utgår per varupost från de firmor som levererar tullfria varor till båtar, flyg osv. En avgiftshöjning på mer än 500 % skulle i vilket sammanhang som helst te sig häpnadsväckande, men det är just vad generaltullstyrelsen föreslår regeringen när det gäller nämnda avgift. Man föreslår en höjning per varupost från 3:60 kr. till 19:40 kr. Sammanlagt skulle därmed handlarnas årliga kostnader öka från 0,9 till 4,8 milj. kr. Med tanke på den internationella konkurrensen skulle en så kraftig höjning bli mycket allvarlig för de svenska företagen. Enligt vår uppfattning bör skatteutskottet genom ett tillkännagivande fästa regeringens uppmärksamhet på att den föreslagna avgiftshöjningen är alldeles för kraftig.

Arlanda är vår mest betydelsefulla flygplats. Vi har även tidigare motionerat om att man bör undersöka förutsättningarna för etablering av en frihamn där. Fördelar skulle därigenom kunna vinnas genom möjligheter att senarelägga förtullningen i Sverige. Transiteringshandeln skulle också kunna

få mindre kostnader om en frihamn etablerades vid Arlanda.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 1-4.

Anf. 114 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 24 behandlas i budgetpropositionen upptagna anslag till tullverket m. m. samt ett antal motioner om tullverksamhet.

Bl. a. berörs i ett antal motioner sambandscentralerna i Kungshamn och Gryt, vilka motionärerna befarar skall dras in i samband med förslag om gemensam organisation för sjöfartsverkets och tullverkets kustbevakning. En indragning av dessa sambandscentraler i dag skulle innebära en avsevärt försämrad bevakning av mycket trafikerade kuststräckor. Låt mig t. ex. nämna något om sambandscentralen i Kungshamn, som jag känner till.

Från sambandscentralen i Kungshamn kan man med blotta ögat överblicka en tredjedel av Bohusläns kuststräcka från Väderöarna i norr till Måseskär i söder. Förvisso har vi i dag en ypperlig teknik, men den kan inte ersätta "det vakande ögat", personalens kännedom om skärgården, människorna, väderleksförhållandena osv.

Det är just kännedomen om kusten och dess folk som många gånger kan vara ovärderlig, när det t. ex. gäller att rädda människor i sjönöd. Detta innebär en trygghet för såväl befolkningen som alla dem som färdas i dessa farvatten. Det innebär också att man bättre kan anpassa insatserna efter behoven. Det finns många exempel där den mänskliga faktorn och tekniken i samarbete har räddat liv.

Det gäller även bevakningen av våra fiskegränser, smuggelbekämpning t. ex. när det gäller narkotika, bevakning av att svenska regler följs vad beträffar landstigning och eldning på klippor, tidiga upptäckter av och insatser mot oljeutsläpp m. m.

Patrulltjänst till havs kan ej ensamt ersätta det vakande ögat på land utan bör vara ett komplement till sambandscentralerna i stället för en ersättning för dessa.

Möjligheten att visuellt upptäcka nödljus kan vara det som räddar liv i situationer då sekunderna är dyrbara.

Det är därför glädjande att skatteutskottet i sitt betänkande enhälligt och med stort allvar understryker vikten av kontinuerlig närvaro av bevakningspersonal i dessa berörda kustregioner och att någon nedläggning av ifrågakvarande sambandscentraler ej kan ske förrän riksdagen fått möjlighet att pröva frågan på nytt.

Herr talman! I motion Sk510 yrkas att hemtagningsrätten för licensierade textilvaror skall återinföras enligt tidigare ordning för att minska byråkratin med förseningar, fördyringar och viss snedvridning av konkurrensförhållandena. Från folkpartiets sida instämmer vi i dessa farhågor, och jag yrkar således bifall till reservation nr 1.

Avgiften för att inneha tullupplag har bestämts till 20 000 kr. per år och tullupplagstillstånd. I tullupplag förvaras oförtullad vara i högst 30 dagar. Skälet till den mycket höga avgiften uppges vara stora kostnader för statens kontroll av tullupplagen. Vid sidan av att det av principiella skäl kan ifrågasättas om avgift över huvud taget skall utgå för denna statliga kontroll

Prot. 1985/86:125
23 april 1986

*Anslag till tullverket
m. m.*

vill vi starkt ifrågasätta den mycket höga avgiften på 20 000 kr. per år. Enligt folkpartiets uppfattning är detta en konkurrensbegränsande åtgärd, eftersom mindre upplag uppenbarligen ej kan bära denna höga avgift. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 2.

Herr talman! Generaltullstyrelsens förslag om en mycket kraftig höjning av provianteringslageravgiften från 3:60 kr. till 19:40 kr. per uttagen varupost anser vi skulle få allvarliga konsekvenser för svenska skeppshandlare gentemot den internationella konkurrensen. Jag konstaterar att finansministern skall återkomma till denna avgift, men yrkar i avvaktan härpå bifall till reservation nr 3.

När det gäller förslag om skattefri försäljning av tobaksvaror i Öresund och södra Östersjön har vi i ett särskilt yttrande pekat på vikten av att regeringen tillsammans med danskarna ägnar dessa frågor fortsatt uppmärksamhet.

Herr talman! Vad avser färjetrafiken mellan Simrishamn och Bornholm delar vi uppfattningen att tullverket ej bör stoppa en angelägen färjetrafik från Simrishamn, men noterar samtidigt att besvär anförts över tullverkets beslut och att dessa besvär ännu ej prövats. Vi vill därför avvakta denna prövning.

Samma förhållande råder när det gäller frågan om huruvida färjelinjen Ystad-Rönne skall klassificeras som s. k. lång rutt enligt tullfrihetsreglerna. Besvär har anförts över generaltullstyrelsens beslut att klassificera färjeleden som kort rutt, och det finns således skäl att även här avvakta regeringens prövning av besvären.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 115 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 24 behandlas bl. a. kustbevakningens verksamhet och rationaliseringar inom kustbevakningen. Bl. a. berörs i motioner sambandscentralerna i Gryt och Kungshamn. Utskottet har enats om att föreslå riksdagen att ge regeringen till känna att regeringen bör redovisa frågan för riksdagen innan en eventuell omorganisation genomförs. Därmed finns inte anledning att i dag orda mer om denna fråga. Riksdagen får, om den följer utskottets förslag, tillfälle att diskutera frågan på nytt innan några förändringar sker.

I betänkandet behandlas också en del motioner som berör tullfrågor. Till betänkandet har fogats sju reservationer varav jag skall beröra några.

I reservation 2 berörs frågan om tullupplagsavgift. Redan när riksdagen förra året beslöt införa denna avgift ställde sig centerpartiet negativt till denna. Reservanterna står fast vid denna ståndpunkt och finner det anmärkningsvärt att avgiften bestämts till 20 000 kr., trots att det i den då aktuella propositionen förutskickades att avgiften skulle fastställas till 15 000 kr.

Avgiften kan i vissa fall vara betungande, och vid uttagandet av den tar man inte hänsyn till mindre orters och flygplatsers behov och förutsättningar. Det är därför angeläget att den i motionen begärda översynen kommer till stånd och att detta ges regeringen till känna.

I reservation 3 berörs frågan om provianteringsavgiftens storlek. Av budgetpropositionen framgick att generaltullstyrelsen föreslagit en höjning

av avgiften från 3:60 kr. till 19:40 kr. per uttagen varupost. Enligt uttalande i propositionen avser finansministern att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Enligt vår uppfattning är detta en orimlig höjning, som skulle kunna medföra allvarliga konsekvenser för svenska skeppshandlare. Mot den bakgrunden är vi tveksamma till att över huvud taget höja avgiften, men om den skall höjas måste höjningen vara måttlig.

I reservation nr 6 berörs tullbemanningen i Simrishamn. Som det har sagts här har besvär anförts över generaltullstyrelsens beslut i frågan, och besvären har ännu inte prövats. Vi reservanter anser ändå att det finns anledning för riksdagen att göra ett uttalande i denna fråga. Enligt reservanternas uppfattning finns det behov för såväl näringsliv som turism av färjetrafik mellan Simrishamn och Bornholm. Förutsättningen för att få i gång trafiken är realistisk, och då bör tullen medverka till att färjetrafiken kommer till stånd. Genom större flexibilitet i organisationen och ett bättre samarbete med polisen bör det vara möjligt att uppnå en tillfredsställande lösning.

I reservation 7 berörs frågan om färjelinjen Ystad-Rönne och om denna linje skall betraktas som lång eller kort linje. Som det i utskottsbetänkandet framhållits är det angeläget att färjetrafiken behandlas likartat, och enligt reservanternas bedömning så bör denna linje betecknas som lång rutt. Det finns därför inget skäl för att denna linje skall behandlas på annat sätt än liknande färjetrafik i Stockholms- och Göteborgsregionerna.

Frågan om Öresundstrafiken har på nytt kommit upp och i motioner önskar man bl. a. utöka rätten att införa tobak och cigaretter vid dessa resor.

Jag anser för min del att det är nära nog omöjligt att på det sättet gå in i detaljer. Det viktigaste är att försöka åstadkomma att likartade regler gäller här som i övriga delar av landet.

Utskottet har skrivit: "Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande följer dessa frågor och eftersträvar att uppnå likartade regler för all nordisk färjetrafik."

När vi behandlade denna fråga för ett par år sedan var vi eniga i utskottet om att detta var det viktigaste. När jag läser den tillhörande reservationen finner jag den nära nog likartad och är förvånad över att det inte gick att samlas kring ett enhälligt uttalande om den ståndpunkt vi tidigare intagit. Vi anser att det är viktigast att här åstadkomma att samma regler skall gälla för all nordisk färjetrafik. På det sättet får vi bort den särbehandling som i dag finns i Skåne och som jag liksom motionärerna anser vara felaktig.

Till utskottsbetänkandet har även fogats ett särskilt yttrande som gäller frågan om införsel av vissa fiskeredskap. Det är här närmast fråga om problem som berör fiskarna. Vi har velat peka på att det när man gör en översyn av bestämmelserna är angeläget att man verkligen uppmärksammar det problem som påtalats i motioner och som understrukits i det särskilda yttrandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 6 och 7.

Anf. 116 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Stig Josefson är förvånad över att vi moderater reserverat oss när det gäller den skattefria försäljningen av tobaksvaror m. m. på färjorna i

Öresund. Han säger att det är ingen skillnad på utskottsmajoritetens skrivning och reservationens.

Vi har från moderat håll tröttnat på att ingenting händer. Vi har år efter år påtalat hur negativt det är när det gäller trafiken mellan Sverige och Danmark över Öresund, och nu måste det hända någonting.

Vad har hänt hittills? Det har klarlagts att man får ha litet underhållning ombord. Det är i stort sett allt som skett. Visserligen har finansministern sagt att han försökt få danskarna med på en uppluckring, men inte lyckats. Vi tycker dock det är fullt motiverat att utskottet nu ger regeringen till känna att vi kräver att det skall tas ordentliga tag för att få en förbättring till stånd. Det är därför vi reserverat oss, och det är snarare förvånande att vi inte fått med oss de andra borgerliga partierna på samma synsätt.

Anf. 117 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att om det endast hade gällt ett krav på ett tillkännagivande till regeringen eller inte, hade det kanske funnits möjligheter att även på den punkten uppnå enighet i utskottet. Men vad som egentligen diskuterades och vad som står i slutklämman i reservationen är ett bifall till motionerna, som tar upp konkret vilka ändringar som skall göras.

Jag anser – och jag tror att Knut Wachtmeister måste hålla med om det – att det viktiga är att åstadkomma likartade regler för färjetrafiken i hela Norden. Det är det väsentliga. Och på den punkten råder det, vad jag kan se, inte några delade meningar mellan utskottet och reservanterna.

Anf. 118 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande behandlar tullverkets anslag D 4-D 7 i budgetpropositionens bil. 9. I anslutning till detta har 24 motioner behandlats som alla rör tullens verksamhet.

Bakom anslagen till tullverksamheten står utskottet enigt. Vi har också skrivit ihop oss när det gäller sambandscentralerna, där vi vill ha en redovisning från regeringen. Men i anslutning till motionerna föreligger sju reservationer. Jag ber nu att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

I den första reservationen behandlas hemtagningssystemet för licensbelagda textilvaror. Reservanterna hävdar att de bestämmelser som gäller fr. o. m. den 1 januari 1984 har medfört störningar i systemet i form av ökad byråkrati och kraftiga förseningar för importörerna samt att detta drabbar konsumenterna genom fördyring av varorna och att importörer utanför Stockholmsområdet skulle vara diskriminerade. Reservanterna vill alltså att man skall återgå till det förhållande som rådde före den 1 januari 1984.

Förhållandet är att det för dagen inte finns några bedömningar som talar för en återgång. När beslutet togs om en skärpning av kontrollen av hemtagningssystemet, var det med anledning av att ett omfattande missbruk rådde. En återgång skulle medföra uppenbara risker för att importregleringen av dessa varor kunde kringgås. De olägenheter som åberopas kan elimineras genom att importörerna själva anpassar dokumenthanteringen och inkommer med kompletta licensansökningar i så god tid att de i normalfallet kan föreligga vid tidpunkten för anmälan om hemtagning.

Vidare kan myndigheterna på ett snabbare och smidigare sätt sköta handläggningen och även med detta vinna tid.

Reservation 2 gäller tullupplagsavgiften. Riksdagen beslutade våren 1985 om avgifter för tullupplag, vilket innebär att innehavare av tullupplag fr. o. m. den 1 juli 1985 skall erlägga en årlig avgift av 20 000 kr., som beräknas inbringa ungefär 4,5 milj. kr. per år. Avgiften avser att täcka en del av kostnaderna för tullverkets tillsyn över verksamheten.

Att redan nu, så kort tid efter avgiftens införande – det har ju gått knappt ett år – begära en översyn, måste anses vara omotiverat.

Reservation 3 gäller generaltullstyrelsens förslag om en höjning av provianteringslageravgiften. Där vill reservanterna förekomma ett regeringsförslag i frågan. Men det finns ingen anledning att av den orsaken bifalla ett förslag om tillkännagivande, utan här får regeringsförslaget avvaktas.

Frågan om en frizon vid Arlanda flygplats tas upp i reservation nr 4. Reservanterna hävdar att förekomsten av en frihamn innebär fördelar för importhandeln, genom att företagen kan uppskjuta införtullning i Sverige och på det sättet göra räntevinster. Även transiteringshandeln motiverar en frihamn, som skulle ge rationaliseringsvinster. En frihamn skulle, enligt reservanterna, också vara exportfrämjande, genom att industrier kan förläggas dit för tullfri exportbearbetning av utländska varor med tillförande av svenskt material.

Utskottet har tidigare behandlat fråga om en frihamn. Då ansågs att en frizon eller frihamn kunde medföra olägenheter ur kontrollsynpunkt. Det är också tveksamt om näringslivet verkligen är betjänt av och har någon större fördel av en frihamn, då företagen nu är tillgodosedda genom förvaring på tullupplag eller i tullager.

Vi kan erinra oss att näringslivets organisationer intog en mycket negativ hållning vid behandlingen av Norrköpings kommuns ansökan om en frihamn. Då menade Industriförbundet att det saknades behov av och intresse för industriell verksamhet i frihamn.

I reservation nr 5 behandlas frågan om ökad skattefri försäljning av varor som tobak, kosmetika och parfym i färjetrafiken i Öresund och södra Östersjön. Reservanterna anser att denna färjetrafik bör få bedrivas under samma förutsättningar som annan nordisk trafik. Skatteutskottet har tidigare varit tveksamt till tanken att stödja den berörda trafikverksamheten genom skattefria inköp, men samtidigt ansett det motiverat att på det nordiska planet söka åstadkomma regler som bättre överensstämmer med dem som gäller i fråga om annan nordisk färjetrafik. En viss översyn av reglerna har gjorts. Vidare förutsätter utskottet att regeringen följer dessa frågor och eftersträvar likartade regler för all nordisk färjetrafik.

I reservation nr 6, om tullbemanningen i Simrishamn, krävs att bemanning skall ske året runt, så att färjetrafiken med Bornholm kan komma i gång. Detta skulle, enligt reservanterna, vara till gagn för såväl näringslivet som turismen. Man påpekar att polispersonal på orten skulle kunna utföra vissa uppgifter i stället för att hämta tullpersonal från annan ort.

Frågan har under hösten varit föremål för överläggning här i riksdagen med anledning av ett frågesvar som gällde besvär över tullverkets beslut att vägra tillstånd för nämnda färjetrafik. Då besvären ännu inte har prövats av

regeringen, finns det ingen anledning att nu göra något uttalande i ärendet, utan vi bör avvakta regeringens ställningstagande.

Jag kan tillägga att denna fråga kanske har börjat komma i ett annat läge. Det har uppträtt andra intressenter, som vill bedriva viss sommartrafik mellan Simrishamn och Bornholm. Jag vet att ärendet för närvarande behandlas av generaltullstyrelsen. Förhoppningsvis kan det bli en lösning som gör att reservationen inte längre är så aktuell.

Färjelinjen Ystad–Rönne vill reservanternas ha klassificerad som lång rutt och hänvisar till andra färjelinjer med kortare restider som är klassificerade som långa rutter. De provianteringsregler som då skulle gälla är väsentligt gynnsammare för rederierna än de som gäller vid kortare rutter.

Även i denna fråga har besvär anförts till regeringen med anledning av att generaltullstyrelsen har beslutat att den nämnda färjelinjen alltså skall klassificeras som kort rutt. Utskottet anser att det inte finns skäl att föregripa regeringens ställningstagande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 119 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera något av det som Torsten Karlsson sade.

Beträffande den första reservationen, som gäller hemtagningssystemet, demonstrerade Torsten Karlsson den vanliga socialdemokratiska inställningen att kontroll tar över andra intressen. Han sade att det är för tidigt att vidta några åtgärder därför att för kort tid har förflutit. Men det blir utan tvivel ökat krångel, byråkrati och tidsutdräkt. Bl. a. har man erfarit att Kooperativa förbundet har fått anställa en särskild dokumentbärare, som går som licensbud till kommerskollegium varje dag för att spara ett par dagars postgång. Det är alltså en onödig tidsutdräkt som missgynnar näringslivet.

Beträffande tullupplagsavgiften är det otvivelaktigt så att tullen genom denna höga avgift vill tvinga mindre företag att lägga ner. Jag skulle vilja fråga Torsten Karlsson om det är hans uppfattning att tullen med sådana påtryckningar skall hindra en i och för sig mycket vällovlig sysselsättning, som också gynnar näringslivet.

Beträffande Simrishamn och tullbemanningen där säger Torsten Karlsson att det förhoppningsvis kan bli en lösning, så att reservationen inte längre är aktuell. Om det blir en lösning beror det väl i så fall på att reservationen så småningom kommer att bifallas.

Jag skulle vilja fråga Torsten Karlsson en annan sak av liknande betydelse. Tullen vill lägga ner tullkontoret i Landskrona och därmed dra in tre och en halv tjänst. Då skulle man stoppa den trafik som nu bedrivs mellan Landskrona och Tuborg. Man skulle alltså göra ytterligare ett ingrepp mot den skånska sjötrafiken, något som vi är mycket upprörda över i Skåne. Jag skulle vilja fråga Torsten Karlsson om han tycker att detta också är en fråga som inte har så stor betydelse att man bör protestera. Jag tycker slutligen beträffande ruten mellan Ystad och Rönne att det är upprörande att denna skånska färjelinje skall diskrimineras i förhållande till andra linjer. Att frågan är föremål för överklagning borde inte ha hindrat skatteutskottet från

att göra ett tillkännagivande i vilket man tar avstånd från denna diskriminering.

Prot. 1985/86:125
23 april 1986

*Anslag till tullverket
m. m.*

Anf. 120 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! När Torsten Karlsson säger att det är omotiverat med en översyn av tullupplagsavgifterna blir jag en aning förvånad. Det är nämligen på det sättet att vi förra året hade olika uppfattning, och avgiften blev högre än vad som hade förutsagts. Då är det väl ganska rimligt att begära en översyn av hur avgiftssystemet har utfallit. Jag tycker att man skall vara litet generös även mot oppositionen och inte bara anse att vad som är gjort är absolut rätt.

När det sedan gäller frågan om Simrishamn är det ganska allvarligt för en bygd att gå miste om en trafik som man förutsatt att man skulle få. Det är därför vi reservanter har ansett att det finns anledning för riksdagen att ge regeringen till känna hur vi ser på denna fråga. Detta bör göras på ett sådant sätt att uttalandet kan tas med när regeringen så småningom skall ta ställning.

Samma sak gäller frågan om Ystad-Rönne – den har stor betydelse för bygden. Om vi ser på motionerna finner vi att det inte bara är från oppositionens sida som man ställer krav på att speciell uppmärksamhet skall ägnas åt dessa problem. Jag kan inte se att det skulle vara felaktigt att riksdagen här ger sin uppfattning till känna.

Anf. 121 TORSTEN KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är en missuppfattning om man tror att en återgång till de gamla reglerna för hemtagningssystemet skulle innebära att importörerna snabbare förfogar över varorna än tidigare.

Vi har en importbegränsning från lågprisländer. Det är då viktigt att vi har kontroll över kvoterna. Som tidigare har redovisats i riksdagens handlingar gjorde man vissa stickprovskontroller som visade att drygt 40 % missbrukade hemtagningssystemet och skingrade varorna. Med en sådan frekvens av missbruk skulle kontrollen behöva bli nästan total.

Det finns ungefär 300 tullupplag i landet. De ligger långt från de platser där tullen har sin verksamhet. Det är därför en mycket krävande uppgift för tullen att sköta denna kontroll. Av den anledningen tycker jag det är befogat att man av företagen tar ut kostnaden för det arbete som krävs.

Sedan är det frågan om färjelinjerna. Klassificeringen av de olika rutterna har föregåtts av mycket ingående överläggningar på såväl nationell som nordisk basis. Vi säger från utskottets sida att vi förutsätter att regeringen fortlopande följer dessa frågor. Varken motionärerna eller reservanterna talar emellertid om kostnaderna. Tullen måste ju göra prioriteringar i fråga om sina resurser.

Anf. 122 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Beträffande hemtagningen sade Torsten Karlsson i sitt första anförande att reglerna inte har varit i kraft så länge och att man därför inte kunde ta ställning till en förändring. I sitt andra anförande sade han att det var nödvändigt att ha dessa bestämmelser ur kontrollsynpunkt. Vilket av skälen tycker Torsten Karlsson bör vara det övergripande? Är det det senare finns det ingen anledning att säga att vi skall vänta och se tills reglerna har varit i kraft en längre tid.

Jag konstaterar att jag inte fick något svar på frågan om Torsten Karlsson tyckte det var riktigt att tullen genom en så hög avgift slår ut mindre tullupplag och därmed försämrar konkurrensen.

Jag fick heller inget besked om vad Torsten Karlsson tycker om att tullen kräver att få lägga ned tullkontoret i Landskrona.

Det får inte vara på det sättet att kostnaderna skall hindra en utveckling av näringslivet. Man skall inte behöva ta ut avgift av den som blir kontrollerad. Det är samhällets uppgift. Skatteutskottet har också gått med på alla äskanden från tullen i fråga om tjänster och anslag. Med hjälp av de medel som står till förfogande borde tullen kunna tillfredsställa kravet på en vettig service.

Anf. 123 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Reservation 7 har vi egentligen besvarat i betänkandet genom att säga att man skall vara angelägen om att uppnå likartade regler för all nordisk färjetrafik. Anledningen till att vi har lämnat reservationen är att vi har velat betona vikten av en viljeyttring på denna punkt. Detta är en konkret fråga som generellt gäller all färjetrafik. Jag hoppas att vi är eniga om att det är den regeln som skall gälla och att regeringen uppmanas att göra vad den kan för att åstadkomma likartade regler för all färjetrafik. Gör man det kommer linjen Ystad–Rønne in i en annan grupp än vad som nu är fallet.

Anf. 124 TORSTEN KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har inte fört fram några dubbla budskap om hemtagningen. Jag sade bara att det för dagen inte finns några bedömningar som talar för en återgång. Sedan hänvisade jag i mitt andra anförande till tidigare kontroller som har gjorts, vilka bl. a. visar att det har förekommit ett mycket omfattande missbruk.

Färjelinjerna och de olika klassificeringarna innebär mycket för tullen. Det framgår ganska klart. Det finns en hel del uttalanden från statsmakternas sida om hur tullen skall prioritera olika insatser. Det gäller narkotika, ekonomisk brottslighet, den ökade utrikeshandeln och mycket annat, som ställer stora krav på tullen. Från tullens sida hävdar man mycket bestämt att sådana insatser inte kan göras med mindre än att resursförstärkningar tillkommer. Nu är det upp till regeringen att pröva dessa frågor.

Beträffande färjelinjen Ystad–Rønne har finansministern haft kontakter på det nordiska planet. Regeringen är inte passiv i frågorna om färjetrafiken. Men vi kan inte lösa frågorna med mindre än att även danskarna är beredda att ställa upp. Jag tycker att jag har besvarat de frågor som ställts till mig.

Andre vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Prot. 1985/86:125
23 april 1986

18 § Kammaren åtskildes kl. 23.52.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren